

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ ТАРИХ
ИНСТИТУТИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSC.02/30.12.2019 ТАР.56.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ
ТАРИХ ИНСТИТУТИ**

ЖАМШИД АЛЛАЕРОВИЧ ПЕРЕМКУЛОВ

**XX АСР ЎРТАЛАРИ – XXI АСР БОШЛАРИДА
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ САНОАТ ШАҲАРЛАРИ ТАРИХИ**

07.00.01. – Ўзбекистон тарихи

**Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

ТОШКЕНТ-2021

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси

Contents of dissertation abstract of the doctor of philosophy (PhD)

Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

Жамшид Аллаерович Перемкулов

XX аср ўрталари – XXI аср бошларида Тошкент вилояти
саноат шаҳарлари тарихи..... 3

Jamshid Allayerovich Peremkulov

The history of industrial cities of Tashkent region in the middle of 20th –
beginning 21st centuries..... 23

Жамшид Аллаерович Перемкулов

История промышленных городов Ташкентской области
в середине XX – начале XXI веках 41

Эълон қилинган ишлар рўйхати

List of published works
Список опубликованных работ 45

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ ТАРИХ
ИНСТИТУТИ ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSC.02/30.12.2019 ТАР.56.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ
ТАРИХ ИНСТИТУТИ**

ЖАМШИД АЛЛАЕРОВИЧ ПЕРЕМКУЛОВ

**XX АСР ЎРТАЛАРИ – XXI АСР БОШЛАРИДА
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ САНОАТ ШАҲАРЛАРИ ТАРИХИ**

07.00.01. – Ўзбекистон тарихи

**Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

ТОШКЕНТ-2021

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида B2021.1.PhD/Tar140 рақами билан рўйхатга олинган.

Диссертация Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Тарих институтида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (Ўзбек, инглиз, рус (резюме)) Илмий кенгашнинг веб-саҳифасида (www.fati.uz) ҳамда «ZiyoNET» Ахборот-таълим порталида (www.zivonet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Дано Ҳамидовна Зиёева
тарих фанлари доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Раҳбар Ҳамидовна Муртазаева
тарих фанлари доктори, профессор.

Шавкат Муҳаммадалиевич Раҳматуллаев
тарих фанлари номзоди.

Етакчи ташкилот:

Тошкент Молия институти

Диссертация ҳимояси Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Тарих институти ҳузуридаги илмий даражалар берувчи DSc.02/30.12.2019. Tar.56.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2020 йил «__» _____ соат _____ даги мажлисида бўлиб ўтади. (Манзил: 100060, Тошкент шаҳри, Шаҳрисабз тор кўчаси, 5-уй. Тарих институти 8-кават Мажлислар зали. Тел.: +998 (71) 233-54-70; факс: +998 (71)233-39-91; e-mail: info@fati.uz).

Диссертацияси билан Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Асосий кутубхонасида танишиш мумкин (_____ рақам билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100170, Тошкент шаҳри, Зиёлилар кўчаси, 13-уй. Тел: +998 (71) 262-74-58; факс: +998 (71) 262-34-41).

Диссертация автореферати 2020 йил «__» _____ куни тарқатилди.
(2020 йил «__» _____ даги _____ - рақамли реестр баённомаси)

Азамат Зиё

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш раиси, т.ф.д., профессор,

М.Х. Пайзиёва

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш котиби, т.ф.н.

Н.А. Аллаева

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш қошидаги Илмий семинар раиси, т.ф.д.

КИРИШ (фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурияти. Ҳозирда жаҳонда етакчи мамлакатларнинг иқтисодий тараққиёт негизини айнан саноат шаҳарлари ташкил этмоқда. Зеро, инсонларнинг ҳаётий эҳтиёжларини тўлақонли таъминлашга бўлган талаб ортиб бораётган бугунги кунда ишсизлик кўрсаткичларини камайтириш борасида амалга оширилаётган давлат сиёсати саноат ишлаб чиқаришини имкон қадар кенг ривожлантиришга қаратилган. XX асрдан фарқли равишда бугунги кунга келиб шаҳарларда саноат объектларининг мавжудлиги эмас, балки уларнинг шаҳар ташқарисида жойлаштирилиши устивор аҳамият касб этмоқда.

Дунё миқёсида шаҳарларнинг барқарор ривожланиш масалаларида олиб борилаётган тадқиқотларда бу борада турли минтақаларда мавжуд муаммоларнинг тарихий илдизларини аниқлаш ҳамда танқидий таҳлил қилиш асосида уларнинг тараққиёт истиқболларининг долзарб вазифаларни аниқлаштиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Хусусан, XX аср ўрталарида саноат шаҳарларининг шаклланишида табиий ресурсларни қазиб олувчи корхоналар ва уларнинг ишчилари учун манзилгоҳ бирламчи омил бўлиб ҳизмат қилганлиги кейинчалик уларнинг ишлаб чиқариши ҳамда иқтисодий ижтимоий ҳаётида катта турғунликка олиб келганлиги шундай муаммолардан бири сифатида жуда кўп мамлакатларда намоён бўлиб, уларнинг тўғри ечимини белгилаш долзарб аҳамият касб этмоқда.

Республиканинг Тошкент вилоятида жойлашган Ангрен, Чирчиқ, Олмалик ҳамда Бекобод каби саноат шаҳарларининг аҳамияти сўнгги йилларда ортиб бормоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Тошкент вилоятининг эртанги куни – бу саноатдир”¹ деган сўзлари буни яққол намоён этади. Шу ўринда ушбу шаҳарларнинг яқин ўтмишдаги тарихи ва бугунги кундаги муаммолари, уларни бартараф этишга қаратилган ислохотлар, айниқса, сўнгги йиллардаги қурилиш ва бунёдкорлик ишлари, ишлаб чиқаришни модернизация ва диверсификация қилиш, эркин ва махсус иқтисодий саноат зоналарини ташкил қилиш, аҳолининг турмуш фаровонлигини оширишга қаратилган давлат дастурлари ижроси самараларини ўрганиш муҳим аҳамият касб этади ва бу диссертация мавзусининг долзарблиги ва заруриятини белгилаб беради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 4 июндаги ПФ-5738-сон “Республика бўйсунувидаги шаҳарларни комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 2016 йил 9 сентябрдаги 291-сон “2016-2018 йилларда Тошкент вилояти шаҳарлари ва туманларини

¹ Мирзиёев Ш.М. Саноатни янада ривожлантириш ва улкан бунёдкорлик ишлари истиқболлари. (ЎЗА) // URL манзил: <http://uza.uz/posts/56268>

комплекс ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”, 2019 йил 31 январдаги 68-сон “Олмалиқ шаҳрининг 2032 йилгача бўлган даврга мўлжалланган бош режасини тасдиқлаш тўғрисида”, 69-сон “Ангрен шаҳрининг 2032 йилгача бўлган даврга мўлжалланган бош режасини тасдиқлаш тўғрисида”, 70-сон “Чирчиқ шаҳрининг 2032 йилгача бўлган даврга мўлжалланган бош режасини тасдиқлаш тўғрисида”ги Қарорларида белгиланган вазифалар саноат шаҳарларини ривожлантиришга хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Тадқиқот республика фан ва технологияларни ривожлантиришнинг I. “Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари” номли устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Шаҳарлар жамият ҳаётининг барча жабҳаларини қамраб олганлиги боис, у тарих, архитектура, география, иқтисод каби йўналишларда тадқиқ этиб келинган. Саноат шаҳарлари тарихи ҳам айнан шу йўналишлардан бири бўлиб, уларни даврий мансублиги, назарий услубий асослари бўйича совет ва мустақиллик даври тадқиқотларига ажратиш мумкин. Бундан ташқари, хорижий тадқиқотчиларнинг мазкур масала юзасидан олиб борган изланишлари ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Совет даврида саноат шаҳарларига оид тадқиқотларда ҳукмрон мафкура ғоялари таъсирида шаҳарсозлик ва индустрлаштириш сиёсатини “улуғлаш”, муаммоларни ҳаспўшлаш, рақамлар ортидан қувиш яққол ўз аксини топган², табиий бойликларнинг аёвсиз ўзлаштириши, ташиб кетилиши ва бошқа муаммолар атайин четлаб ўтилган.

Мустақиллик йилларида шаҳарлар тарихига оид тарихий тадқиқотлар³ билан бир қаторда география⁴, архитектура⁵, иқтисод⁶ каби йўналишларда ҳам

² История новых социалистических городов Узбекистана (Ташкентская область). – Ташкент: Фан, 1976; Рахимов М. История основания и развития социалистического города Бекабад. Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Тошкент, 1968. – С. 19.; Зухриддинов Ш.А. История основания и развития социалистического города Чирчика. Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Тошкент, 1962. – С. 19; Ахмедов Э. Тешабоев М. Новые города Узбекистана. – Ташкент: Узбекистан, 1984. ва б.

³ Шадманова С.Б. Ўзбекистон шаҳарларида трансформация жараёнлари (1917-1941). – Тошкент, 2015. – 333 б.; Тоғаева А.З. Ўзбекистонда урбанизация жараёнлари ва шаҳар маданияти муаммолари (1950-1990 йиллар). – Тошкент, 2017. – 246 б.; Ўзбекистонда замонавий шаҳар маданияти. – Тошкент, 2017. – 285 б. Раҳматуллаев Ш. Фарғона водийси шаҳарларида иқтисодий трансформация жараёнлари (1991-1996 йиллар). – Тошкент, 2017. – 200 бет. Ўзбекистон тарихи (1917-1991 йиллар. 2-китоб 576 б.

⁴ Салиев А. Проблемы расселения и урбанизации в республиках Средней Азии. – Ташкент: Фан, 1991. – С. 112. Эгамбердиева М.М. Бозор иқтисодиёти шароитида шаҳарлар ривожланишининг минтақавий муаммолари (Тошкент вилояти мисолида): Геогр. фан. ном.

илмий изланишлар олиб борилган. Уларда шаҳарларнинг табиий ресурслари, иқтисодий салоҳияти, демографик ва урбанизацион жараёнлардаги ўрни, ишлаб чиқариш кучлари, ижтимоий-иқтисодий ривожланиш муаммолари минтақавий ёндашув асосида ва республика миқёсида ўрганилган⁷.

Шаҳар архитектураси йўналишида шаҳарсозлик кодекси, шаҳарларнинг бош режалари ва тузилишига оид тадқиқотлар олиб борилди. Аммо, саноат шаҳарлари тарихи махсус тадқиқот объекти сифатида фақатгина уларнинг юбилей ёшлари муносабати билан чоп этилган оммабоп рисолаларда ўз аксини топган бўлиб⁸, ушбу адабиётларда шаҳар ёки корхоналар фаолиятига катта ҳисса қўшган шахслар, йирик корхоналардаги ишлаб чиқариш ҳажми билан боғлиқ маълумотлар ўрин олган.

Хорижий тадқиқотчилар изланишларига тўхталиб, уларда миграция масалаларига эътибор қаратилганлигини эътироф этиш лозим. Хусусан, америкалик сиёсатшунос Скотт Радниц⁹ Тошкент вилояти саноат шаҳарлардаги ташқи миграция жараёнларини иқтисодий омиллар билан боғласа, британиялик антрополог Мойя Флинн¹⁰ ҳамда россиялик тадқиқотчи Ю.Н. Цыряпкина масаланинг ижтимоий омилларига эътибор қаратганлар¹¹. Шунингдек, хорижий

... дисс. – Тошкент, 2008.

⁵ Ниязов З.К. Урбанизация Ташкентской области за 1991-2006 г. // Архитектура и строительство Узбекистана – 2006. – № 3. – С. 52-55; Латипов Д.В. Проблемы развития градостроительства республики Узбекистан в условиях формирования рыночных отношений. // Архитектура и строительство Узбекистана – 2010. – № 2,3. – С. 7-9. Бакирхонов Ф.Ф. Ўзбекистон Республикаси шаҳарсозлик кодекси – шаҳарсозликни ривожлантиришнинг қонуний асоси. // Ўзбекистон архитектураси ва қурилиши – 2002. – № 1. – 10-11-бетлар.

⁶ Вей Синь. Формирование и развитие городов Средней Азии. Дисс ... канд. экон. наук. – Ташкент, 1991; Саипова К.Д. Изменение национального состава населения в результате притока промышленных кадров. // Вестник науки и образование.– 2017. – № 10. – С. 31-34.

⁷ Ата-Мирзаев О., Гентшке В.Л., Муртазаева Р. Узбекистан многонациональный: историко-демографический аспект. – Ташкент, 1998; Ата-Мирзаев О., Гентшке В., Муртазаева Р., Салиев А. Историко-демографические очерки урбанизации Узбекистана. – Ташкент: Узбекистан, 2002.

⁸ Насриддинов Ж., Бобоназаров А., Боймуродов А., Содиков Б. Сайхун соҳилидаги шаҳар. – Тошкент: Ўзбекистон, 1995; Убайдуллаев А., Костецкий В. Афсоналардаги шаҳар. – Ангрн: Наврўз, 1996; Сигедин В.И. Алмалыкская жемчужина. – Ташкент: Шарк, 1999; Ҳасанов А., Топилов Т., Асқаров М., Атаханов А. Кўхна ва навқирон Олмалик. – Тошкент, 2000; Ҳасанов А., Мирзақулов Т. Истиқлол: тарих ва тақдир. – Тошкент, 2010; Ёрматов И. Саодат водийси. – Тошкент: Наврўз, 2012 ва б.

⁹ Radnitz Scott. Weighing the Political and Economic Motivation for Migration in Post-Soviet Space: The Case of Uzbekistan // Europe-Asia Studies. – Vol.58. – 2006. – № 5. – p. 653–677.

¹⁰ Flynn Moya. Renegotiating Stability, Security and Identity in the Post-Soviet Borderlands: The Experience of Russian Communities in Uzbekistan // Nationalities paper. – Vol.35. – 2007. – № 2.

¹¹ Цыряпкина Ю. Языковые процессы в современном городском пространстве Ташкентской области. // Uzbekistan initiative papers. – 2014 Oct. – No. 20. – p. 4. URL манзил: https://www.cidob.org/en/projects/uzbekistan_initiative

тадқиқотчиларнинг Ўзбекистондаги шаҳарлар тарихига бағишланган илмий изланишларида совет ҳукумати томонидан олиб борилган иқтисодий ва ижтимоий сиёсатга танқидий муносабат билдирганликларини ҳам қайд этиш лозим¹².

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган илмий тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация Тарих институти илмий тадқиқот ишлари режасининг Ф1-ФА-0-11986 Ўзбекистон шаҳарлар тарихи: анъаналар, урбанизация ва трансформация жараёнлари (энг қадимдан ҳозиргача) фундаментал лойиҳаси доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади. Тошкент вилоятидаги Ангрен, Олмалик, Бекобод ҳамда Чирчиқ шаҳарлари тарихини ўрганиш орқали XX аср ўрталари – XXI аср бошларида Ўзбекистоннинг саноат шаҳарларида кечган ижтимоий-иқтисодий жараёнлар моҳиятини очиб беришдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

Тошкент вилояти тоғли ҳудудларидаги табиий ресурсларни ўзлаштириш мақсадида ташкил этилган корхоналар негизида саноат шаҳарларининг шаклланиш жараёни, омиллари, уларнинг марказий бошқарув органлари тасарруфига олиниб, “иқтисодий занжир” га боғлаб қўйиш оқибатларини очиб бериш;

Саноат корхоналарида кадрлар сиёсатининг марказлаштирилиши ҳамда шаҳар қурилиши ва инфратузилмаларини йирик саноат корхоналари зиммасига юклаб қўйилишининг оқибатларини кўрсатиб бериш;

Мустақилликнинг дастлабки ўн йилликларида саноат шаҳарларида совет давридан мерос бўлиб қолган муаммоларнинг асоратлари, иқтисодий турғунлик, ишсизлик ва де-урбанизация ҳолатлари, уларнинг ечимига қаратилган тадбирлар, иқтисодий ислохотлар кўлами, махсус иқтисодий зоналарнинг барпо этилиши ва қўлга киритилган натижаларни ёритиш;

Саноат шаҳарларида сўнгги йилларда амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида ижтимоий, иқтисодий ва экологик муаммоларни бартараф этиш

¹² Burke A.E. A political economic survey of soviet Central Asia. A dissertation ... degree of PhD. – Pennsylvania, 1959; Hanks R.R. Gi'lasnost, islam and nationalism: Uzbekistan in the Gorbachev and post-soviet eras. Submitted... the degree of PhD. – Cansas, 1993; Sinnott P.J. Urban Settlement in Soviet Central Asia: The Evolution of the Spatial Pattern and Structure (1920-1991). Submitted ... degree of PhD. – Columbia, 1996; Wasyliv L. Political Change in Central Asia: A Study in Post-Soviet Transformation. Submitted ... degree of master of arts. – Alberta, 1996.; Blackmon P.E. Connecting the dots: a historical and political analysis of economic reform and its relationship to foreign investment and business in Kazakhstan and Uzbekistan. Submitted ... degree of PhD. – Florida, 2004.; Singh S.K. Regional cooperation in Central Asia. (1991-2003). Thesis submitted ... degree of PhD. – New Delhi, 2008.; Robinson J. The post-soviet city: identity and community development. 2009. URL address: <https://www.researchgate.net/publication/255616367>; Schröder Ph. Urban spaces and lifestyles in Central Asia and beyond: an introduction // Central Asian Survey, – vol. 35. – 2016. – no. 2, – pp. 145-156, <http://dx.doi.org/10.1080/02634937.2016.1155862>

чора-тадбирлари, шаҳар қурилиши, иқтисоди, саноат ишлаб чиқариши ҳамда аҳолининг ижтимоий-иқтисодий аҳволидаги ўзгаришларни ёритиб беришдан иборат.

Тадқиқотнинг объекти сифатида XX аср ўрталари – XXI аср бошларида Тошкент вилоятидаги Чирчиқ, Ангрен, Бекобод, Олмалиқ саноат шаҳарлари тарихи белгиланган.

Тадқиқотнинг предмети табиий ресурсларнинг ўзлаштирилиши, саноат ишлаб чиқариши, шаҳарлар қурилиши ва тузилиши, кадрлар сиёсати, аҳоли таркиби ва урбанизация жараёнлари, экология каби масалалар ташкил этади.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқотда қиёсий, микдорий, динамик ҳамда герменевтик таҳлил, оғзаки тарих усулларида фойдаланилди.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

XX аср ўрталарида Тошкент вилояти саноат шаҳарларининг шаклланиши ва ривожлантирилишида ҳудуднинг табиий ресурсларини ўзлаштириш асосий ўрин тутганлиги, асосан марказга ва у орқали бошқа республикаларга хомашё етказиб беришга ихтисослаштирилганлиги, ишлаб чиқариш ва даромадлар бевосита марказ тасарруфида бўлганлиги асослаб берилган;

иқтисодий жиҳатдан марказга қарамлик, хусусан, ишлаб чиқариш режалари ва даромадлари тўлиқ марказ тасарруфида бўлганлиги, шаҳардаги ижтимоий инфратузилмаларни қуриш ва таъминлаш эса, йирик саноат бирлашмалари зиммасига юклатилганлиги, юқори малакали маҳаллий кадрлар етиштиришга эътибор қаратилмай, марказий республикалардан олиб келинганлиги кейинчалик эса, бу ҳолат кадрлар муаммосига олиб келинганлиги кўрсатиб берилган;

XX асрнинг 80-йиллар охири – 90-йиллар бошида ишлаб чиқаришда турғунлик юзага келган шароитда шаҳарлардаги саноат бирлашмаларига боғлаб қўйилган ижтимоий инфратузилмалар фаолияти ҳам тўхтаб қолганлиги, бундай шароитда аҳолининг катта қисми шаҳарларни тарк этганлиги, шаҳар ҳаёти издан чиққанлиги, узоқ давом этган иқтисодий танглик ҳолати ёритиб берилган;

ислохотларнинг янги босқичида шаҳарларни иқтисодий-ижтимоий ривожлантириш бўйича давлат дастурларининг қабул қилиниши, саноат ишлаб чиқариши модернизацияси, кичик саноат зоналарининг ташкил қилиниши, хорижий инвестицияларнинг жалб этилиши натижасида ишлаб чиқариш кенгайиб, аҳоли сонининг ўсиб борганлиги, ишсизлик муаммосининг қисман ҳал қилинганлиги, ижтимоий-маданий инфратузилмалар фаолияти тикланиб, шаҳар аҳолиси учун қулай масканларга айланиб бораётганлиги ёритиб берилган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

Ўзбекистон Миллий архиви, Тошкент вилояти давлат архиви, Ангрен, Чирчиқ, Олмалиқ ҳамда Бекобод шаҳарларидаги 20 дан ортиқ архив жамғармаларидаги 500 га яқин тарихий ҳужжатлар, расмий статистика тўпламлари маълумотлари, 200 га яқин даврий матбуот мақолалари, шаҳар ҳокимиятининг йиллик ҳисоботларини таҳлил қилиш асосида саноат

шаҳарларининг ривожланиш босқичлари, уларга таъсир қилган омиллар, ижтимоий, иқтисодий муаммолар ва уларнинг шаҳар аҳолиси ҳаётига таъсири, урбанизация жараёнлари даврий изчилликда таҳлил қилинди.

Тадқиқотда Тошкент вилояти саноат шаҳарларига оид тарихий фактлар билан бир қаторда география, иқтисодиёт, архитектура каби йўналишларда амалга оширилган тадқиқотлар натижаларидан қиёсий таҳлил асосида фойдаланилганлиги диссертациянинг илмий хулосаларни янада чуқурлаштиришга хизмат қилди.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги уни очиб беришда Ўзбекистон Миллий архиви, Тошкент вилояти ва шаҳарлари архив жамғармаларида, расмий статистика ва даврий матбуот материалларидан кенг қиёсий фойдаланилганлиги, диссертация натижалари амалий тадқиқотларга ва амалиётга жорий этилганлиги ҳамда ваколатли тузилмалар томонидан тасдиқланганлиги билан асосланади.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти Ўзбекистонда саноат шаҳарларининг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш хусусиятларини Тошкент вилоятидаги Ангрен, Бекобод, Чирчиқ ҳамда Олмалиқ шаҳарлари мисолида, ҳамда совет ва мустақиллик даврлари кесимида қиёсий таҳлил этилганлиги билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти унда илгари сурилган илмий маълумотлар, таҳлилий материаллар ва хулосалардан Ўзбекистондаги шаҳарлар тарихига оид махсус курслар, тарихий адабиётлар ва ўқув қўлланмалар ҳамда маърузалар тайёрлашда фойдаланиш имконияти билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. XX аср ўрталари – XXI аср бошларида Тошкент вилояти саноат шаҳарлари тарихи бўйича олинган илмий натижалар асосида:

Мустақиллик йилларида Тошкент вилояти шаҳарларида саноат ишлаб чиқариш модернизацияси, кичик саноат зоналарининг ташкил этилиши, хорижий инвестицияларнинг жалб этилиши, ишлаб чиқаришнинг кенгайиши, аҳоли сонининг ўсиб бориши, аҳолини иш билан таъминлаш масаласининг қисман ҳал қилинганлиги, ижтимоий инфратузилма муаммоларига эътибор қаратилганлиги, шаҳарларнинг яшаш учун қулай масканларга айлантириш билан боғлиқ масалаларга оид маълумотлардан Ф1-ФА-0-11986 рақамли “Ўзбекистон шаҳарлар тарихи: анъаналар, урбанизация ва трансформация жараёнлари (энг қадимдан ҳозиргача)” мавзусидаги фундаментал лойиҳаси доирасида фойдаланилган. (Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг 2020 йил 23 сентябрдаги 3/1255-1977-сон маълумотномаси) Келтирилган маълумотлар мустақиллик йилларида олиб борилган шаҳарсозлик соҳасидаги ислохотларни очиб беришга хизмат қилган.

Тошкент вилояти саноат шаҳарларининг иқтисодий жиҳатдан марказга қарамлиги аҳолининг ижтимоий ҳаётига ҳам салбий таъсир кўрсатганлиги, хусусан, даромадлар марказ тасарруфида бўлгани ҳолда ижтимоий

инфратузилмалар харажатларининг йирик корхоналар зиммасига юклатилганлиги, малакали мутахассислар асосан марказдан олиб келинганлиги, маҳаллий кадрлар етиштиришга эътибор қаратилмаганлигини акс эттирувчи маълумотлардан “O‘zbekiston tarixi” телеканали “Тақдимот” кўрсатувининг “Тошкент вилояти саноат шаҳарлари тарихи” сонини тайёрлашда фойдаланилган (Ўзбекистон миллий телерадиокомпанияси “O‘zbekiston” телерадиоканали давлат унитар корхонасининг 2019 йил 19 ноябрдаги 02-40-2394-сон маълумотномаси). Натижаларнинг қўлланилиши совет давридаги саноат шаҳарларида олиб борилган сиёсатнинг оқибатларини ёритишга хизмат қилган.

Иккинчи жаҳон уруши йилларида Тошкент вилояти саноат шаҳарлари яқинидаги табиий ресурсларни ўзлаштириш, марказга ва у орқали фронт эҳтиёжларига жалб этиш асосий ўрин тутганлиги, ишлаб чиқариш ва даромадлар бевосита марказ тасарруфида бўлганлигини акс эттирувчи маълумотлардан “O‘zbekiston 24” телеканали “Буюк ғалабага буюк ҳисса” кўрсатувини тайёрлашда фойдаланилган (Ўзбекистон миллий телерадиокомпаниясининг 2020 йил 18 августдаги 04-15/2281-сон маълумотномаси). Келтирилган маълумотлар Иккинчи жаҳон уруши даврида Тошкент вилоятидаги тоғ-кон саноатига ихтисослашган корхоналар, Ўзбекистонга кўчириб келтирилган йирик саноат корхоналари ва аҳолининг меҳнат фаолиятини очиб беришга хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот асосий натижалари 2 та халқаро ва 10 дан ортиқ республика илмий-амалий анжуманларида муҳокамадан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 20 дан ортиқ илмий иш эълон қилинган. Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссиясининг докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган нашрларда 10 та мақола, жумладан, 5 таси республика, 5 таси хорижий журналларда (улардан 1 таси юқори импакт факторли журнал) чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация кириш, учта боб, хулоса ҳамда фойдаланилган адабиётлардан иборат. Диссертациянинг тадқиқот қисми 142 бетни ташкил қилади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Кириш қисмида танланган мавзунинг долзарблиги ва зарурати асослаб берилган, унинг ўрганилиш даражаси тавсифланган, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети белгиланган, тадқиқотнинг фан ва технологиялар ривожланишининг устувор йўналишларга мослиги кўрсатилиб, илмий янгилиги ва амалий натижалари баён қилинган, олинган натижаларнинг ишончлиги асосланган ҳолда, унинг назарий ва амалий аҳамияти очиб берилган, тадқиқот натижаларини амалиётга жорий этилиши, апробацияси ва диссертациянинг тузилиши бўйича маълумотлар келтирилган.

Диссертациянинг **“Тошкент вилоятида саноат шаҳарларининг ташкил топиш омиллари ва ривожланиш муаммолари”** деб номланган биринчи бобнинг биринчи параграфи *“Саноат шаҳарларини ташкил қилиш омиллари”* деб номланади. Унда XX асрнинг 20-30-йилларида Тошкент вилоятининг тоғ ва тоғолди ҳудудида геологлар олиб борган илмий изланишлар хулосалари асосида ўлкада аниқланган табиий бойлик захираси ва унинг мамлакат иқтисодига жалб этиш билан боғлиқ жараёнлар, 1835 йилда Чирчиқ шаҳрининг ташкил топиши, Иккинчи жаҳон уруши йилларида вилоятга фронт ҳудудидан кўчириб келинган саноат корхоналарининг ишга туширилиши, уларнинг маҳсулотларини Тошкент орқали фронтга темир йўл орқали олиб кетилганлиги, саноат корхоналари яқинида ишчилар учун ташкил этилган манзилгоҳларга урушдан кейин шаҳар мақомининг берилиши асосида Ангрен, Олмалик, Бекобод шаҳарлари юзага келинганлиги ёритиб берилган.

Мазкур шаҳарлар ишлаб чиқаришга қараб ихтисослашган эди. Хусусан, Чирчиқ шаҳри шу номдаги дарё бўйларида бунёд этилган гидроэлектр станциялар яқинида дастлаб қишлоқ хўжалиги учун зарур кимёвий ўғитлар ишлаб чиқаришга йўналтирилган *“Электр кимё саноат”* корхонаси ишга туширилди¹³. Иккинчи жаҳон уруши йилларида эса, бу ерга яна қишлоқ машинасозлиги, кимё машиносозлиги, электр қувватлари учун зарур қурилмалар ишлаб чиқаришга йўналтирилган корхоналар кўчириб келтирилиши билан Чирчиқ шаҳри йирик саноат марказига айланди¹⁴. Вилоят таркибидаги Бекобод ҳудудида ҳам 1926 йилдан цемент заводи фаолияти йўлга қўйилган эди. Бундан ташқари, фронт этакларидан кўчириб келтирилган корхоналарни узлуксиз электр қувват билан таъминлаш мақсадида, 1943 йилда Бекобод ҳудудида Фарҳод гидроэлектр станциясининг дастлабки бўғини ишга туширилиши билан бу ерда ҳам йирик тоғ-кон саноати корхонаси – Ўзбекистон металлургия комбинати қад ростлади. Шу тариқа, уруш ниҳоясига етгач, 1945 йилда Бекобод шаҳар мақомини қўлга киритди. Фронт эҳтиёжлари учун зарур

¹³ Якубов С.Г. Первенцу химии Узбекистана ПО «Электрохимпром» им. Л.А. Костандова – 60 лет. – Ташкент: Шарк, 2000. – С. 24.

¹⁴ История новых социалистических городов Узбекистана (Ташкентская область). – Ташкент: Фан, 1976. – С.48-49.

кўмир етказиб беришга ихтисослаштирилган Ангрен ҳам урушдан кейинги йилларда шаҳар мақомини олди¹⁵. Бундан ташқари, шаҳарда цемент, пишиқ гишт каби қурилиш моллари, тоғ-кон саноатининг бошқа тармоқлари, хусусан қимматбаҳо металллар ишлаб чиқаришга йўналтирилган корхоналар ҳам қурилди¹⁶. Олмалиқ ҳудудида аниқланган қимматаҳо металллар, мис, кўрғошин каби оғир саноат учун зурур манбалар ўзлаштирилиши билан 1951 йилда шаҳар мақомига эга бўлди¹⁷.

Мазкур бобнинг *“Саноат шаҳарлари ресурс марказлари сифатида”* деб номланган иккинчи параграфиди саноат корхоналарининг уруш даврида ва урушдан кейин ҳам буткул марказ назоратида бўлганлиги ва республиканинг хомашё етказиб бериш базасига айланганлиги, шу тариқа улар то совет тузуми барпод бўлгунча *“ресурс шаҳар”* мақомида бўлиб, корхоналар марказий идоралар назорати остида бўлиб, уларнинг бюджети, даромади, ишлаб чиқарилган қимматли ва рангли металллар тақсимоти ҳам буткул марказий идоралар тасарруфида бўлганлиги аниқ фактлар мисолида очиб берилди.

Совет даврида олиб борилган беш йиллик режалар асосига қурилган иқтисодий сиёсат ишлаб чиқариш суръатларини йил сайин кўпайтириб боришга йўналтирилганлиги шароитида корхоналарда маҳсулотлар ишлаб чиқаришни юқоридан белгилаб қўйилган миқдорда кўпайтириб бориш, яъни рақамлар ортидан қувишга зўр берилди. Натижада саноат маҳсулотларининг ҳажми тўхтовсиз ўсиб борди. Аммо ишлаб чиқариш технологиялари эскириб бориши туфайли сифат ўзгаришлари ортда қолиб, катта ҳажмдаги маҳсулотлар омборхоналарда туриб қола бошлаган. Бу эса, ўз навбатида саноатда турғунликка олиб келди.

Диссертациянинг иккинчи боби **“Совет даврида саноат шаҳарларининг ўзига хос хусусиятлари ва муаммолари”** деб номланади.

Ушбу бобнинг *“Саноат шаҳарларининг тузилиши ва аҳолиси”* деб номланган биринчи параграфиди келтирилган маълумотлар таҳлилининг кўрсатишича, совет ҳукумати саноат шаҳарларида корхоналаридаги малакали касб эгаларини асосан марказий республикалардан олиб келиб, уларни уй жой билан таъминланиши натижасида аҳоли сони Иккинчи жаҳон урушидан кейин асосан кўчириб келтирилганлар ҳисобидан ўсиб борган. Хусусан, 1989 йилга оид статистик маълумотларга кўра, вилоят шаҳар аҳолисининг 67,1 фоизи, жумладан, Чирчиқда 80 фоиз, Ангренда 55,3 фоиз, Бекободда 55,4 фоиз, Олмалиқда 72 фоиз аҳоли руслардан иборат бўлганлиги маълум бўлди.

Тарихий фактларнинг кўрсатишича, саноат шаҳарларида уй-жой қурилиши, уларни таъмирлаш ва уларни электр ва иссиқлик қувватлари билан таъминланиш ҳам йирик корхоналар зиммасига юклатилган. Хусусан, уй-жой

¹⁵ Ёрматов И. Саодат водийси. Тошкент: “Наврўз”, 2012. 119-бет.

¹⁶ ТВДА. 4-жамғарма, 1-рўйхат, 4-йиғма жилд, 70-варақ.

¹⁷ Олмалиқ ШДА. 265-жамғарма, 2-рўйхат, 1-йиғмажилд, 17-варақ.

фондининг 87 фоизи Чирчиқда кимё саноати корхоналари зиммасида бўлганлиги¹⁸, бу кўрсаткич Олмаликда 70 фоизни¹⁹, Ангренда 76 фоизни²⁰, Бекободда 92 фоизни²¹ ташкил этган.

Ушбу бобнинг *“Шаҳарлар инфратузилмасини шакллантиришнинг ўзига хос хусусиятлари ва муаммолари”* деб номланган иккинчи параграфиди кўрсатиб ўтилганидек, дастлаб шаҳарлар табиий ресурслар яқинидаги корхоналар ёнида, ишчилар учун ётоқ уйлар сифатида ташкил этилган манзилгоҳлардан иборат бўлиб, уларнинг фарзандлари учун боғча, мактаб, соғлиқни сақлаш пунктларидангина иборат бўлган. “Ётоқхона шаҳарлар” деб ном олган бу манзилгоҳларда хизмат кўрсатиш, маданият ва спорт муассасалари, парк ва хиёбонлар йўқлиги уларни ўз номи билан “ётоққа” айлантирган эди. Аҳоли кўпайиб, корхоналар кенгайиши, ишлаб чиқариш ҳажмини орттириш учун конлардан хўжасизларча, беаёв фойдаланилиши туфайли саноат шаҳарларида экологик муаммолар юзага келган. Масалан, Ангренда кўмир олишда хўжасизларча ёндошув туфайли, 1963, 1973 ҳамда 1991 йилларда кучли тоғ кўчкилари содир бўлган. Чирчиқ шаҳридаги кимё саноатига ихтисослашган корхоналар ҳам аҳоли саломатлигига катта таъсир қилиб келган. Олмалик шаҳрида ҳам ичимлик суви билан боғлиқ муаммолар бугунги кунга қадар долзарб аҳамият касб этиб келмоқда. Бекобод шаҳри марказидан ўрин олган цемент корхонаси фаолияти ҳам шаҳардаги экологик мувозанатга катта хавф туғдирган эди. Шунингдек, Ангрен шаҳрида ишга туширилган кўмир конлари вақт ўтиб аҳоли манзилгоҳига халақит бера бошлаган. Бу ҳолатларнинг бари уларни қайта қуриш заруриятини кўндаланг қўйди.

1965 йилдан бошлаб корхоналардан анча нарида қурилган янги манзилгоҳларда шаҳар инфратузилмаси кенгайиб, ижтимоий-маданий муассасалар, муҳандислик инфратузилмалари барпо этилган. Аммо уларнинг қурилиши ҳам, техник таъминоти ҳам ана шу саноат корхоналари зиммасига юклатилган. Хусусан, Олмаликдаги кон металлургия комбинати шаҳардаги муҳандислик инфратузилмалари қурилиши учун асосий пудратчи бўлиб, шаҳарда бунёд этилган ижтимоий (маданият, таълим, тиббиёт) муассасаларнинг 70 фоиз техник таъминоти ушбу корхонага бириктирилган эди²². Ангренда эса, “Ўзбеккўмир” бирлашмаси шаҳардаги 60 фоиз қурилишларга жавобгар эди²³. Чирчиқда бунёд этилган ижтимоий инфратузилмаларнинг барчасига шаҳардаги

¹⁸ Чирчиқ ШДА. 2-жамғарма, 2-рўйхат, 660-йиғма жилд, 69-варақ.

¹⁹ История новых социалистических городов Узбекистана (Ташкентская область). – Ташкент: Фан, 1976. – С.156.

²⁰ Убайдуллаев А. Костецкий В. Афсоналардаги шаҳар. – Ангрен: Наврўз, 1996. – 101-бет.

²¹ Бекобод ШДА. 80-жамғарма, 1-рўйхат, 246-йиғма жилд, 32-варақ.

²² Олмалик ШДА. 265-жамғарма, 2-рўйхат, 1-йиғма жилд, 35-варақ.

²³ ЎзМА. 2117-жамғарма, 1-рўйхат, 332-йиғма жилд, 1-варақ.

кимё саноати корхоналари масъул эдилар²⁴. Бекобод шаҳридаги 60 фоиз ижтимоий объектлар цемент ва металлургия корхоналари заммасида эди²⁵.

Бундай ҳолат кейинчалик иқтисодий турғунлик даврида саноат корхоналари фаолияти таназулга учраганда жиддий муаммоларга олиб келди.

Диссертациянинг **“Мустақиллик даврида саноат шаҳарларидаги ижтимоий-иқтисодий муаммолар ва ислохотлар”** деб номланган учинчи бобининг *“Бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнлари ва муаммолари”* деб номланган биринчи параграфида энг аввало совет ҳукуматидан “мерос” қолган мураккаб ижтимоий-иқтисодий вазият таҳлил этилган. Хусусан, мустақилликнинг дастлабки йилларида саноат ишлаб чиқаришининг тўхтаб қолиши, иқтисодий танглик ҳолатлари, кадрлар муаммосининг юзага келиши очиб берилган. Архив маълумотларининг кўрсатишича, корхоналар ишлаб чиқарган маҳсулотлар омборхоналарда тўпланиб ётар, бу муаммолар мустақил ташқи алоқалар йўлга қўйилмаганлиги, сифат кўрсаткичлари пастлиги, ишлаб чиқариш даражаси замон талабларига жавоб бермаслиги билан изоҳланар эди.

1990 - йиллар бошига оид расмий ҳисоботларда қайд этилишча, Тошкент вилоятидаги саноат шаҳарларида жами 325 та (174 та кичик корхона ва 151 та ширкат) корхона фаолият юритган. Шулардан амалда 200 га яқин корхона ва ширкатлар бозор савдосида норасмий воситачилик билан шуғулланган, қолганлари қоғоздагина мавжуд бўлиб, амалда фаолият юритмаган, уларнинг маҳсулотлари омборларда йиғилиб қолиши туфайли, ишлаб чиқариш буткул тўхтатилган эди²⁶. Демак, шаҳардаги иқтисодий инфратузилмаларнинг 61,5 фоизи майда савдогарлик соҳасида фаолият юритган.

Шаҳардаги саноат корхоналарининг фаолияти тўхтаб қолиши туфайли ишсизлик кучайиб, аҳоли иш қидириб, атрофдаги қишлоқларга кетишга мажбур бўлган. Тадқиқот давомида маҳаллий аҳоли вакиллари билан суҳбатларда аниқланишича, шаҳарни кўпчилик тарк этган, аммо улар яшаш манзиларидаги рўйхатдан ўчмаганлиги боис, бу ҳолат расмий манбаларда қайд этилмаган.

Мамлакатда бошланган бозор иқтисодиётига ўтиш давридаги иқтисодий ислохотлар жараёнида саноат шаҳарларида энг аввало аҳолига ёрдамчи хўжаликлар ташкил этишга рухсат берилди, хусусий мулкчиликни ривожлантиришга ҳуқуқий асос яратилди, фаолияти тўхтаб қолган корхоналарда ишлаб чиқаришни тиклаш, қўшма корхоналар ташкил этиш, инвестициялар жалб этиш, банк тизимини бевосита ишлаб чиқариш билан боғлаш каби тадбирлар амалга оширила бошланди.

Бундай чора-тадбирлар натижасида йирик корхоналарда ишлаб чиқариш тикланиб, ташқи иқтисодий алоқалар ва экспорт йўлга қўйилди, енгил саноат соҳасида қўшма корхоналар ташкил этилди. Олмалиқ шаҳрида “Aldachen”

²⁴ ЎзМА. 1644-жамғарма, 1-рўйхат, 394-йиғма жилд, 88-варақ.

²⁵ ТВДА. 4-жамғарма, 1-рўйхат, 1709-йиғма жилд, 427-варақ.

²⁶ ТВДА. 152-жамғарма, 1-рўйхат, 2-йиғма жилд, 12-варақ.

тўқимачилик корхонаси (1993 йил), Чирчиқ шаҳри “Bursel Tashkent Textile” Ўзбекистон-Туркия қўшма корхонаси (2004 йил), Жанубий Кореянинг “Daeshin textile co LTD” корхонаси (2005 йил), “Lukbo textile” (2006 йил) “Betlis textile” (2010 йил) корхонаси, “Eurotex Tashkent” (2011 йил), Ангрен шаҳридаги “Sangren tex” ва “Accort Textil” (2011), Бекобод шаҳридаги “Tutku-Karpet” Ўзбекистон-Туркия қўшма корхонаси (2007 йил) каби енгил саноат корхоналари фаолияти йўлга қўйилди. Бу корхоналар шаҳарларида тўқимачилик саноатини ривожлантиришда, янги иш ўринлари яратишда муҳим роль ўйнади.

Аммо саноат шаҳарларида ўз ечимини кутаётган иқтисодий ва ижтимоий муаммолар ҳамон яққол кўзга ташланиб турар эди. Республиканинг катта табиий ресурслари жойлашган бу ҳудудларда барча имкониятлар тўлиқ ишга солинмаганлиги, ижтимоий муаммолар ўз ечимини топмаганлиги жуда катта ўзгаришларни тақозо қилар эди. Бу ҳолатлар энг аввало шаҳарларда ҳамон хувиллаб ётган кўп қаватли уйлар, ўтган аср даражасидаги ижтимоий ва муҳандислик инфратузилмалари, логистика ва хизмат кўрсатиш тизимининг оқсоқлиги, уй жой қурилиши, таълим ва тиббиёт муассасалари ҳолатида ҳамда иш ўринлари етишмаслигида яққол кўзга ташланиб турар эди. Боз устига банк-молия тизимидаги чигалликлар, инвестициявий муҳитнинг заифлиги бу муаммолар ечимини орқага сурар, ишлаб чиқариш модернизацияси ва хусусий мулкчилик кенг қулоч ёя олмаган эди.

Ушбу бобнинг “*Иқтисодий ислоҳотларнинг янги bosқичидаги ўзгаришлар ва амалий натижалар*” деб номланган иккинчи параграфиди эса, 2016 йил 3 сентябрда Тошкент вилоятига Бош Вазир Ш. Мирзиёев ташрифи муносабати билан бошланган жараёнлар таҳлил этилган.

Ангрен шаҳрида иссиқлик электр станциясининг янги энергоблоки ишга туширилиши билан йилига саноат ва халқ хўжалигини 840 млн. кВт электроэнергия, 423 минг гигакалория иссиқлик энергияси билан таъминлаш имконияти юзага келди²⁷. 2016 йилда Олмалик кон металлургия комбинати таркибидаги “Қалмоқир” мис конидаги рудаларни қайта ишлаш миқдорини кўпайтиришга хизмат қилувчи дастгоҳ ишга туширилиши билан корхонада ишлаб чиқариш ҳажми 4 млн. тоннага ошди. Бундан ташқари, комбинатда 2016 йилдан бошлаб қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари экспорти йўлга қўйилди²⁸.

Президент Ш.М. Мирзиёев ташаббуси билан Олмалик шаҳрида янги “Ёшлик I” конини ўзлаштиришга старт берилди²⁹. Ушбу кон йилига 74 млн.

²⁷ Шаходова Г. Имконият ҳам, салоҳият ҳам етарли. // Ангрен ҳақиқати. 34-сон, 19 август, 2016 йил. 2-бет.

²⁸ Олмалик тоғ-металлургия комбинатида маҳаллийлаштириш кўрсаткичи прогнозидан-дан 20,7% зиёдни ташкил қилди // 2017 й, 04 январь. URL манзил: <https://uztag.info/uz/news/olmali-to-metallurgiya-kombinatida-ma-alliylashtirish-k-rsatkichi-prognozdagidan-20-7-ziyedni-tashkil-ildi>

²⁹ Оруджов У.С., Исаков М.М. История и развитие открытых горных работ на одном из

тонна мисни қазиб олиш қувватига эга бўлиб, лойиҳа учун 1,7 млрд. АҚШ доллари жалб этилди. Кон ишларини ташкил этиш учун 1330 нафар хорижий мутахассислар жалб этилди³⁰. 2019 йил сентябрь ҳолатига кондаги 26 млн. куб метрлик майдонда тозалаш ишлари якунланди³¹. Ушбу коннинг ишга туширилиши республиканинг мисга бўлган эҳтиёжи қондириш билан бир қаторда экспортга йўналтириш имконини берди.

2017 йилдан ҳақида ҳукумат қарори асосида Тошкент вилоятидаги саноат шаҳарларида бўш ётган объектларни ишлаб чиқаришга жалб этиш орқали иқтисодий ривожлантириш бўйича кичик саноат зоналари ташкил этишга киришилди³². Унга кўра, Тошкент вилоятида умумий майдони 140,1 га.га тенг 17 та кичик саноат зоналари ташкил этилди. 2018 йилда ҳукумат қарорига³³ асосан Ангрен шаҳридаги 2 га, Чирчиқ шаҳридаги 38,7 га шунингдек, Бекобод шаҳридаги 7,87 га ер майдонидаги бўш бинолар ўрнида экспортбоп маҳсулотлар ишлаб чиқариши йўлга қўйилди.

Саноат шаҳарларини ривожлантиришда корхоналардаги давлат улушининг хорижий инвесторларга ишончли бошқарувга топширилиши, кичик саноат зоналарининг ташкил этилиши бу даврдаги ислохотларнинг муҳим йўналиши бўлди. Хусусан, SFI Management group номли хорижий корхона 2017 йилда Бекобод шаҳридаги Ўзбекистон металлургия комбинатининг давлат улушини³⁴, 2018 йилда Олмаликда кон металлургия комбинатидаги давлат ҳиссасини ишончли бошқарув асосида қўлга киритди³⁵. Натижада ушбу йирик корхоналарнинг жаҳон бозорида рақобатбардошлиги кучайиб, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш ҳамда йирик инвестиция лойиҳаларини жорий этиш имкониятларига эга бўлди. Бу тадбирлар комбинатларнинг 2018-2019 йилларга оид кўрсаткичларида яққол акс этди. МДХнинг “Рақамли иқтисодий – интеграция платформаси” номли халқаро иқтисодий форумида комбинат

крупнейших рудников мира – рудоуправлении «Кальмакыр» // Горный вестник Узбекистана. – 2019. – № 4. – С. 10.

³⁰ Назимова Н. Ёшлик I – новая страница в истории АГМК. // Алмалыкский рабочий. – 2019 г, 17 мая. – № 21. – С.3.

³¹ <http://agmk.uz/index.php/ru/press-tsentr/novosti/5037-agmk-planiruet-dobyvat-na-novom-mesto-rozhdenii-joshlik-i-do-74-millionov-tonn-mednoj-rudy-v-god>

³² ЎзР Президентининг 2017 йил 10-августдаги ПҚ-3380 сонли “Тошкент вилоятида кичик саноат зоналарини ташкил этиш тўғрисида”ги қарори. URL манзил: <https://lex.uz/docs/3304224>

³³ ЎзР ВМ 2018 йил 8-августдаги 634-сонли “Тошкент вилоятида кичик саноат зоналарини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғриси”ги қарори. URL манзил: <https://lex.uz/docs/3304224>

³⁴ ЎзР Президентининг 2017 йил, 15-сентябрдаги ПҚ-3277-сонли ““Ўзметкомбинат” АЖ бошқаруви тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. URL манзил: <https://lex.uz/docs/3352672>

³⁵ Аналитическая записка по итогам работы АО «Алмалыкский ГМК» за 2018 года // URL адрес: http://agmk.uz/images/DOCS/ANALITIKA/analitika_2018_ru.pdf

2018 йил якунлари бўйича МДХ мамлакатлари орасида “Бизнес раҳбар” сифатида эътироф этилди³⁶.

Шаҳарлардаги корхонлар учун малакали кадрлар тайёрлаш мақсадида Чирчиқ шаҳрида ижтимоий инфратузилмаларни ривожлантиришга қаратилган давлат дастури доирасида 2017 йилда шаҳарда 2 та олий таълим муассасаси, Олмалиқ шаҳрида Тошкент давлат техника университети филиали ҳамда Москва пўлат ва қотишмалар институти филиали ташкил этилди ва вилоятда тоғ-кон саноати учун кадрлар, педагоглар тайёрлаш учун кенг имкониятлар яратилди, ижтимоий инфратузилмалар кенгайди.

Мазкур бобнинг “Саноат шаҳарларида ижтимоий аҳвол ва ўзгаришлар” деб номланган учинчи параграфида шаҳар аҳолисининг ижтимоий аҳволидаги муаммолар ва ўзгаришларга эътибор қаратилган. Тадқиқотларнинг кўрсатишича, мустақилликнинг дастлабки йилларида саноат шаҳарларига совет даврида марказдан олиб келинган мутахассисларнинг оилалари ўз она юртига қайтиб кетишлари билан умумий аҳоли таркибида кўпчиликни ташкил қилган русийзабон аҳоли Ангрэн шаҳрида 53,3 фоиздан³⁷ 9,4 фоизга, Бекобод шаҳрида 55,4 фоиздан 12 фоизга, Чирчиқ шаҳрида 80 фоиздан 38,5 фоизга, Олмалиқ шаҳрида 72 фоиздан 30,6 фоизга тушиб қолди.

Маҳаллий аҳоли вакиллари ҳам корхоналарнинг танг ҳолати натижасида ишсизлик кучайиб, турмуш шароити оғирлашганлиги туфайли кўшни республикаларга ёки қишлоқ ҳудудларига кўчиб ўта бошлаганлар ва бунинг натижасида деурбанизация жараёнлари содир бўлган.

Аҳолининг катта қисми кетиб қолиши туфайли уй-жойлар хувиллаб, уларнинг нархи кескин пасайиб кетган. Хусусан, 1991-2000 йилларда аҳоли сони Чирчиқ шаҳрида 158.400 дан 140.500 га камайиб кетди, Ангрэн шаҳрида 10 га яқин кўп қаватли уйлар қарийб чорак аср бўшаб қолган.

Мамлакатда янги иқтисодий муносабатларнинг йўлга қўйилиши, саноат ишлаб чиқаришининг тикланиши билан янги иш ўринларининг яратилиши, айниқса, сўнгги йилларда хизмат кўрсатиш тизимининг йўлга қўйилиши, инфратузилмаларнинг кенгайиши, олий таълим муассасаларининг очилиши, ёшлар учун “Ёшлик” боғлари (Бекобод, Олмалиқ), рекреацион ҳудудлар (Чирчиқ), маданий муассасалар, музейлар очилиши, хусусий тиббиёт муассасаларининг ташкил этилиши, янги уй-жойлар қурилиши ва эскиларининг реконструкция қилиниши шаҳарларга аҳолини яна жалб эта бошлади.

³⁶ АО «Алмалыкский ГМК» признано “Лидером бизнеса СНГ” по итогам 2018 года. // Алмалыкский рабочий. – 2019 г, 29 март. – № 14. – С.4.

³⁷ Tsyryapkina Yu. Evolution of Russian Language in the Urban Space of Tashkent Region (2014) // Uzbekistan: political order, societal changes, and cultural transformations. (editor: Marlene Laruelle) – Washington, D.C.: The George Washington University, Central Asia Program, 2017. – pp. 44-51.

2016 йилда мазкур шаҳарларда арзонлаштирилган замонавий уй-жой курилиши бўйича ҳукумат қарори эълон қилинди³⁸. 2017 йилда Олмалик шаҳрида етти қаватли янги типдаги наъмунавий уйлар курилди³⁹, Ангрен шаҳридаги бўш ётган жами 7 та тўққиз қаватли уй-жойлар реконструкция қилинди⁴⁰. 2017-2018 йилларда Бекобод шаҳрида 17 та етти қаватли уй-жойлар⁴¹, Чирчиқ шаҳрида 30 дан ортиқ кўп қаватли уйлар фойдаланишга топширилди.

Олмалик шаҳрида 2019 йилда Президент ташаббуси билан “Мустақилликнинг 27 йиллиги” номли микрорайон бунёд этилиб, Олмалик кон металлургия комбинати томонидан янги наъмунадаги 10 та етти қаватли уй-жойлар, Бекободда “Ўзметкомбинат” томонидан 5 та етти қаватли уй-жойлар бунёд этилди.

Юқорида қайд этилган ўзгаришлар саноат шаҳарларидаги ижтимоий аҳволни барқарорлаштириб, илгари кескин камайиб кетган аҳоли сонининг тикланиши ва кўпайиб боришига олиб келди. Алоҳида қайд этиш лозимки, илгари келгинди аҳоли улуши сезиларли даражада кўп бўлган ушбу шаҳарларда бугунги кунда маҳаллий аҳоли сони кескин ортди. Ўтган 30 йил мобайнида (2020 йил январь ҳолатига кўра) маҳаллий аҳолининг нуфуси Чирчиқда – 20 фоиздан 75,7 фоизга, Ангренда – 44,7 фоиздан 95,5 фоизга, Бекободда – 44,6 фоиздан 97,3 фоизга, Олмаликда 20 фоиздан 80 фоизга етди⁴².

Айни пайтда Тошкент вилоятидаги саноат шаҳарларида курилиш бунёдкорлик ишлари ва иқтисодий ислохотлар жадал давом этмоқда, муҳандислик инфратузилмалари, йўллар янгиланмоқда, ўрта таълим ҳамда тиббиёт муассасаларини ривожлантириш борасида жуда кўп вазифалар ўз ечимини кутмоқда.

³⁸ ЎзР Президентининг 2016 йил, 22-ноябрдаги ПҚ-2660-сонли “2017 — 2020 йилларда шаҳарларда арзон кўп квартирали уйларни куриш ва реконструкция қилиш дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. URL манзил: <https://lex.uz/docs/3079770>

³⁹ Президентимиз Олмалик шаҳрида курилаётган уй-жойлар билан танишди. URL манзил: <http://uza.uz/oz/politics/prezidentimiz-olmali-sha-rida-urilayetgan-uy-zhoylar-bilan-t>

⁴⁰ Ангренда замонавий уй-жойлар эгаларига топширилди. // URL манзил: <http://uza.uz/oz/society/angrenda-zamonaviy-uy-zhoylar-egalariga-topshirildi>

⁴¹ Аҳолининг турмуш даражаси яхшиланади металлургия тез орада уй тўйларини нишонлашади. 5 ноябрь, 2018 йил// URL манзил: <http://www.uzbeksteel.uz/about/news/2496>

⁴² Давлат статистика қўмитаси ахборотномаси ва шаҳар паспортлари асосида тайёрланган.

ХУЛОСА

Тошкент вилоятидаги саноат шаҳарлари тарихига бағишланган мазкур тадқиқот натижасида қуйидаги илмий хулосаларга келинди:

1. Совет ҳокимияти ўлканинг табиий бойликларидан унумли фойдаланиш мақсадида XX асрнинг 20-30 йилларида Тошкент вилояти тоғ ён бағрларида аниқланган табиий бойликлар захирасини қайта ишлашни йўлга қўйиш асосида саноат ишлаб чиқариши шаклланди. II жаҳон уруши шароитида фронт ҳудудларидан саноат корхоналарининг Ўзбекистонга хусусан, Тошкент вилоятининг тоғли ҳудудларига кўчириб келтирилиши, темир йўллар қурилиши, муҳандислик инфратузилмалари (электр, сув таминоти) барпо этилиши муносабати билан Чирчиқ (1935), Бекобод, Ангрен, Олмалиқ шаҳарларига асос солинди.

Саноат шаҳарлари дастлабки йилларданок марказ тасарруфи ва назорати остида бўлиб, хатто мутахассис кадрлар ҳам марказий республикалардан жалб этилди. Ишлаб чиқариш режалари ҳам марказда белгиланиб, саноат маҳсулотлари, хусусан, хомашё ҳам марказ орқали тақсимланди. Корхоналар даромади марказ хазинасига йўналтирилиб, шаҳар ва унинг аҳолиси эҳтиёжлари, хусусан инфратузилмалари, уй-жой қурилиши, шаҳар таъминоти марказ тасарруфида бўлди.

2. Дастлабки чорак аср давомида саноат шаҳарларида хомашёнинг қулай ва яқин жойлашганлиги туфайли бу ҳудудларда қазиб олинган маҳсулот ҳажми ва миқдори йил сайин ўсиб борди. Аммо, маъмурий буйруқбозлик, марказга қарамлик, республикага нисбатан қолдиқ тамойили асосида ёндашув, сифат эмас, сон кўрсаткичларига урғу берилиши, ишлаб чиқариш технологиясининг вақт ўтиб эскириши, тармоқлараро узилишлар, ишлаб чиқариш режаларининг йил сайин ошириб борилиши, айниқса, режалаштирилган ва марказлашган совет иқтисодида бозор талаблари ва эҳтиёжларининг ҳисобга олинмаслиги шароитида омборхоналарда маҳсулотлар тўпланиб қолиши XX асрнинг 80-йилларидан бошлаб жиддий муаммоларга, иқтисодий турғунликка олиб келди.

Совет саноат шаҳарларининг “ресурс шаҳар” – яъни шаҳарлар мамлакат учун фақат хомашё етказиб бериш базасига айлантирилганлиги, уларнинг ишлаб чиқариш тармоқларига сунъий боғланганлиги, диверсификация йўлга қўйилмаганлиги, юқорида қайд этилган муаммолар пировардида бу шаҳарларни инқирозга олиб келди.

3. Совет даврида саноат шаҳарларидаги инфратузилмалар, уй-жой қурилиши, шаҳар бюджети, хўжалик таъминоти, хатто, шаҳар аҳолисини зарурий хўжалик моллари билан таъминланиши ҳам бевосита ишлаб чиқариш ҳажмига боғлиқ эди. Шу боис ишлаб чиқариш ўсиб борган даврда шаҳар бюджети ва таъминотида муаммолар кузатилмаган. Аммо кейинчалик XX асрнинг 50-60-йилларида ишга туширилган қурилмалар эскириши, табиий ресурсларнинг хўжасизларча қазиб олинishi, атроф муҳитга салбий таъсир этиб, табиий офатлар (тоғ кўчкилари)га олиб келди. Ишлаб чиқариш билан ёнма

ён жойлашган аҳоли манзилгоҳлари экологияси, яъни сув ва ҳаво зарарланди. Ишлаб чиқариш турғунликка учраши билан саноат шаҳарларида ишсизлик, тақчиллик, инқироз ҳолатлари юзага келди. Истиқлол арафасида Ўзбекистондаги саноат шаҳарлари мана шундай мерос билан қолган эди.

4. Бу каби жараёнлар совет даврида мамлакатдаги деярли барча саноат шаҳарларига хос эди. Хусусан, худди шундай асосда ташкил қилинган Россия Федерациясидаги Магнитогорск шаҳрида ҳам XX асрнинг 80-йилларидан бошлаб саноат корхоналари турғунликка учради. Совет ҳокимияти тугатилгач эса, иқтисодий ва ижтимоий муаммолар куршовида қолди.

Жаҳон тажрибасининг кўрсатишича, бундай ҳолатга тушган шаҳарларда, масалан, Канададаги Тамблер Риж ва Эллиот Лейк шаҳарларида корхоналарни диверсификация қилиш ҳамда бошқа тармоқларни ривожлантириш, ишлаб чиқаришни бозор талаб ва таклиф қонуниятига мослаш, шаҳарлардаги муҳандислик ва ижтимоий инфратузилмаларни мустақил ривожланишини таъминлаш, аҳолининг ижтимоий муҳтож қатламларига имтиёзлар бериш чоралари ўз самарасини берган.

5. Ўзбекистонда 1990 йилларда инқирозли ҳолатда бўлган саноат шаҳарларини ривожлантириш учун бозор иқтисодиёти муносабатларига босқичма босқич ўтиш, хусусийлаштириш, саноат корхоналарини ривожлантириш бўйича диверсификациялаш, банклардан субсидиялар ажратиш, тадбиркорлик ва кичик бизнесга руҳсат бериш, шаҳарларда ижтимоий объектларнинг хусусий тармоғини шакллантириш саноат ишлаб чиқаришни қисман тиклаш имконини берди.

Бундан ташқари, саноат корхоналарини жаҳон бозорига чиқариш, рақобатбардошлигини ошириш мақсадида хорижий тажрибалар ўрганилди. Хусусан, энг аввало, корхоналарни замонавий технологиялар асосида қайта жонлантириш учун кўшма корхоналар тузишга, улар учун қулай инвестициявий муҳит вужудга келтиришга эътибор қаратилиб, Ангрен шаҳрида махсус иқтисодий зона сиёсати амалга оширилди. Бу жараёнда корхоналарга солиқлар, техника ва технологияларни олиб келишда имтиёзлар тақдим этиш ҳамда логистика тизимининг ривожланиши – темир йўлларнинг электрлаштирилиши, логистика марказлари ташкил этилиши ўз самарасини берди.

6. Аммо, саноат шаҳарларида совет давридан мерос бўлиб қолган муаммолар узоқ давом этди. Шаҳарлардаги муҳандислик ва ижтимоий инфратузилмалар фаолиятини тиклаш эътибордан четда қолди. Натижада, ишсизлик муаммоси, меҳнат миграцияси ва де-урбанизация жараёнлари бозор иқтисодига ўтиш давридаги энг катта муаммолардан бири бўлиб қолди.

7. Ислоҳотларнинг янги босқичида Бекобод, Чирчиқ ҳамда Олмалик ҳудудида жойлашган тоғ-кон саноатига ихтисослашган корхоналар бирлаштирилиб, улардаги давлат улуши хорижий корхонага ишончли бошқарувга берилиши, Ангрен шаҳрида жорий этилган махсус иқтисодий зона ташкил қилиниши, эркин иқтисодий зонага ўзгартирилиши, тармоқ соҳаларни

ривожлантиришга эътибор қаратилиши, кичик саноат зоналари ташкил этилиши, хусусий тадбиркорликка кенг йўл очилиши, хизмат кўрсатишнинг янги тармоқлари пайдо бўлиши амалий ва самарали натижаларга олиб келди.

8. Сўнгги йилларда иқтисодий ислохотлар билан бир каторда, ўрганилаётган шаҳарларда ижтимоий инфратузилмаларни ривожлантириш чора-тадбирлари ҳам амалга оширилмоқда. Хусусан, таълим тизимида тоғ кон саноати учун маҳаллий кадрлар тайёрлашга эътибор қаратилиши, хусусий тиббиёт муассасалар фаолиятига рухсат бериш орқали уларнинг моддий техник базасини янгиланиши, аҳоли дам олиши учун рекреация ҳудудлари ташкил этилиши, янги турар-жой мавзелари қурилиши, шаҳарлардаги муҳандислик инфратузилмалари реконструкция қилиниши шулар жумласидандир.

Таклиф ва тавсиялар

Диссертация материаллари ва хулосалари асосида қуйидаги таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилди:

1. Тошкент вилояти саноат шаҳарларининг тоғли ҳудудларга яқин эканлигини инобатга олган ҳолда, бу ҳудудларда рекреация манзилгоҳлари ташкил этиш йўли билан шаҳарда туризмни ривожлантириш орқали уларнинг иқтисодий салоҳиятини кўтариш;

2. Сўнгги йилларда саноат шаҳарларида олиб борилган ислохотларни иқтисодий таҳлил қилиш орқали уларнинг самарадорлигини аниқлаш;

3. Совет ва мустақиллик даври шаҳарсозлик сиёсатини ОЎЮда жорий этилган шаҳарлар тарихига оид дарсликларда акс эттириш.

**SCIENTIFIC COUNCIL DSC. 02/30.12.2019 HIST.56.01
ON AWARDING THE SCIENTIFIC DEGREES UNDER
THE INSTITUTE OF HISTORY OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF
THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

INSTITUTE OF HISTORY

JAMSHID ALLAEROVICH PEREMKULOV

**THE HISTORY OF INDUSTRIAL CITIES OF TASHKENT REGION
IN THE MIDDLE OF 20TH – BEGINNING 21ST CENTURIES**

07.00.01. – History of Uzbekistan

Dissertation abstract of the doctor of philosophy (PhD) on Historical Sciences

TASHKENT -2021

The theme of the dissertation of Doctor of Philosophy (PhD) was registered under B2021.1.PhD/Tar140 at the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan.

The dissertation was conducted at the Institute of History of Academy of Sciences of Uzbekistan.

The abstract of the dissertation has been posted in three languages (Uzbek, English and Russian (resume)) on the website of the Scientific Council (www.fati.uz) and on «ZiyoNET» information-educational portal (www.ziynet.uz).

Scientific supervisor:

Dono Hamidovna Ziyaeva

Doctor of science on history, Professor

Official opponents:

Rakhbar Khamidovna Murtazayeva

Doctor of science on history, Professor

Shavkat Mukhammadaliyevich Rakhmatullayev

Philosopher Doctor on history

Leading organization:

Tashkent Institute of Finance

The defense of the dissertation will be held on «__» _____ 2020 at «__» at the meeting of the Scientific Council number 02/30 12.2019. Hist.56.01. on award of scientific degree of Doctor of History (DSc) and Doctor of Philosopher (PhD) at the Institute of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan. (Address: 100060, 5, Shakhrisabz street, Tashkent, The Institute of History of the Academy of Science of the Republic of Uzbekistan. Floor 8. The Meeting Hall. Tel.: +998 (71) 233-54-70; Fax: +998 (71) 233-39-91, e-mail: info@fati.uz)

The dissertation is available at the Information resource of Fundamental library of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan (registered No _____). (Address: 100170, 13, Ziyolilar Street, Tashkent. Tel: +998 (71) 262-74-58; Fax: +998 (71) 262-34-41).

Dissertation abstract is delivered «__» _____ 2020.

(Protocol registry No _____ «__» _____ 2020)

Azamat Ziyo

Chairman of Scientific Council on awarding the scientific degrees, Doctor of historical sciences, professor.

M.Kh. Payzieva

Scientific secretary of Scientific Council on awarding the scientific degrees, Doctor of Philosophy (PhD) on historical sciences

N.A. Allayeva

Chairman of Scientific seminar under the Scientific Council on awarding the scientific degrees, Doctor of historical sciences

INTRODUCTION (Doctor of Philosophy (PhD) dissertation annotation)

Relevance and necessity of the dissertation topic. Industrial cities are the basis of economic development of the world's leading countries. Indeed, today, as a result of growing demand for the full provision of people's living needs, the state policy to reduce unemployment, the manufacturing sector is developing. In contrast to the twentieth century, today the priority is not the presence of industrial facilities in cities, but their location outside the city.

Research on sustainable development of cities around the world pays special attention to identifying the current tasks of their development prospects on the basis of identifying the historical roots of the existing problems in different regions and critical analysis. In particular, the fact that housing was a primary factor in the formation of industrial cities in the middle of the twentieth century for natural resource enterprises and their workers, which later led to a great stagnation in their production and economic and social life, is one of the problems in many countries. is important.

The significance of such cities of Tashkent region as Angren, Chirchik, Almalyk and Bekabad is seen in the following words of the President of Uzbekistan: "Industry is the key of further development of Tashkent region" ¹. Modernization and diversification of production, establishment of free and special economic industrial zones, identification of the results of the implementation of state programs aimed at improving the welfare of the population are relevant and justify the need to study the research topic.

This dissertation serves to a certain extent in the implementation of the tasks set out in the Action Strategy for further development of the Republic of Uzbekistan for 2017-2021, the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PF-5738 of June 4, 2019 "On additional measures for the integrated socio-economic development of cities under the jurisdiction of the Republic", Resolution №291 of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated September 9, 2016 "On measures for integrated development of cities and districts of Tashkent region in 2016-2018", Resolution №68 of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated January 31, 2019, "On approval of the General Plan of Almalyk until 2032", №69 "On approval of the General Plan of Angren until 2032", № 70 "On approval of the General plan of the Chirchik city until 2032" and the relevant legal acts in this area.

Correspondence of the research to the priorities of the development of science and technology of the republic. The research was carried out in accordance with the priority direction of the development of science and technology of the

¹ Саноатни янада ривожлантириш ва улкан бунёдкорлик ишлари истиқболлари. (ЎзА) // URL манзил: <http://uza.uz/posts/56268>

republic "Formation of a system of social, legal, economic innovative ideas of an informed society and a democratic state and ways to implement them".

The degree to which the problem has been studied. Since cities cover all aspects of public life, it has been studied in areas such as history, architecture, geography, and economics. The history of industrial cities is one of these areas, which can be divided into Soviet and independence studies on the basis of periodicity, theoretical and methodological basis. In addition, the research of foreign researchers on this issue is also important.

In the Soviet era, the study of industrial cities under the influence of the ideas of the dominant ideology clearly reflected the glorification of urban planning and industrialization policy, the problem-solving, the pursuit of numbers², the exploitation of natural resources, and other problems were almost never mentioned.

During the years of independence, along with historical research on the history of cities³, scientific research was conducted in such areas as geography⁴, architecture⁵, economics⁶. They study the natural resources of cities, their economic potential, their role in demographic and urbanization processes, productive forces, the problems of socio-economic development on the basis of regional approaches and at the national level.⁷

² История новых социалистических городов Узбекистана (Ташкентская область). – Ташкент: Фан, 1976; Рахимов М. История основания и развития социалистического города Бекабад. Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Ташкент, 1968. – С. 19.; Зухриддинов Ш.А. История основания и развития социалистического города Чирчика. Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Ташкент, 1962. – С. 19; Ахмедов Э. Тешабоев М. Новые города Узбекистана. – Ташкент: Узбекистан, 1984. ва б

³ Шадманова С.Б. Ўзбекистон шаҳарларида трансформация жараёнлари (1917-1941). – Ташкент, 2015. – 333 б.; Тоғаева А.З. Ўзбекистонда урбанизация жараёнлари ва шаҳар маданияти муаммолари (1950-1990 йиллар). – Ташкент, 2017. – 246 б.; Ўзбекистонда замонавий шаҳар маданияти. – Ташкент, 2017. – 285 б. Раҳматуллаев Ш. Фарғона водийси шаҳарларида иқтисодий трансформация жараёнлари (1991-1996 йиллар). – Ташкент, 2017. – 200 бет. Ўзбекистон тарихи (1917-1991 йиллар. 2-китоб 576 б.

⁴ Салиев А. Проблемы расселения и урбанизации в республиках Средней Азии. – Ташкент: Фан, 1991. – С. 112. Эгамбердиева М.М. Бозор иқтисодиёти шароитида шаҳарлар ривожланишининг минтақавий муаммолари (Ташкент вилояти мисолида): Геогр. фан. ном. ... дисс. – Ташкент, 2008.

⁵ Ниязов З.К. Урбанизация Ташкентской области за 1991-2006 г. // Архитектура и строительство Узбекистана – 2006. – № 3. – С. 52-55; Латипов Д.В. Проблемы развития градостроительства республики Узбекистан в условиях формирования рыночных отношений. // Архитектура и строительство Узбекистана – 2010. – № 2,3. – С. 7-9. Бакирхонов Ф.Ф. Ўзбекистон Республикаси шаҳарсозлик кодекси – шаҳарсозликни ривожлантиришининг қонуний асоси. // Ўзбекистон архитектураси ва қурилиши – 2002. – № 1. – 10-11-бетлар.

⁶ Вей Синь. Формирование и развитие городов Средней Азии. Дисс ... канд. экон. наук. – Ташкент, 1991; Сайпова К.Д. Изменение национального состава населения в результате притока промышленных кадров. // Вестник науки и образование.– 2017. – № 10. – С. 31-34.

⁷ Ата-Мирзаев О., Гентшке В.Л., Муртазаева Р. Узбекистан многонациональный: историко-

In the field of urban architecture, research has been conducted on the Urban Development Code, master plans and structure of cities. However, the history of industrial cities as an object of special research is reflected only in popular pamphlets published on the occasion of their jubilee⁸, which include information on individuals who have made significant contributions to the activities of cities or enterprises, urban infrastructure, urban management, enterprise production.

It should be noted that the research of foreign researchers focuses on migration issues. In particular, American political scientist Scott Radnitz⁹ linked the Tashkent region's external migration in industrial cities to economic factors, while British anthropologist Moya Flynn¹⁰ and Russian researcher Yu.N. Tsyryapkina focused on the social factors of the issue¹¹. It should also be noted that foreign researchers have been critical of the economic and social policies of the Soviet government in their research on the history of cities in Uzbekistan¹².

демографический аспект. – Ташкент, 1998; Ата-Мирзаев О., Гентшке В., Муртазаева Р., Салиев А. Историко-демографические очерки урбанизации Узбекистана. – Ташкент: Узбекистан, 2002.

⁸ Насриддинов Ж., Бобоназаров А., Боймуродов А., Содиков Б. Сайхун сохилидаги шаҳар. – Тошкент: Ўзбекистон, 1995; Убайдуллаев А., Костецкий В. Афсоналардаги шаҳар. – Ангрен: Наврўз, 1996; Сигедин В.И. Алмалыкская жемчужина. – Ташкент: Шарқ, 1999; Ҳасанов А., Топилов Т., Асқаров М., Атаханов А. Кўхна ва навқирон Олмалик. – Тошкент, 2000; Ҳасанов А., Мирзақулов Т. Истиқлол: тарих ва тақдир. – Тошкент, 2010; Ёрматов И. Саодат водийси. – Тошкент: Наврўз, 2012 ва б.

⁹ Radnitz Scott. Weighing the Political and Economic Motivation for Migration in Post-Soviet Space: The Case of Uzbekistan // *Europe-Asia Studies*. – Vol.58. – 2006. – № 5. – p. 653–677.

¹⁰ Flynn Moya. Renegotiating Stability, Security and Identity in the Post-Soviet Borderlands: The Experience of Russian Communities in Uzbekistan // *Nationalities paper*. – Vol.35. – 2007. – № 2.

¹¹ Цыряпкина Ю. Языковые процессы в современном городском пространстве Ташкентской области. // *Uzbekistan initiative papers*. – 2014 Oct. – No. 20. – p. 4. URL манзил: https://www.cidob.org/en/projects/uzbekistan_initiative

¹² Burke A.E. A political economic survey of soviet Central Asia. A dissertation in International Relations in Partial Fulfillment of the Requirements for the degree of PhD. Pennsylvania, 1959.; Hanks R.R. Gi'lasnost, islam and nationalism: Uzbekistan in the Gorbachev and post-soviet eras. Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of PhD. Cansas, 1993. Sinnott P.J. Urban Settlement in Soviet Central Asia: The Evolution of the Spatial Pattern and Structure (1920-1991). Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of PhD. Columbia, 1996.; Wasyliw L. Political Change in Central Asia: A Study in Post-Soviet Transformation. Submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of master of arts. Alberta, 1996.; Blackmon P.E. Connecting the dots: a historical and political analysis of economic reform and its relationship to foreign investment and business in Kazakhstan and Uzbekistan. Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of PhD. Florida, 2004.; Singh S.K. Regional cooperation in Central Asia. (1991-2003). Thesis submitted for the award of the Degree of PhD. New Delhi, 2008.; Robinson J. The post-soviet city: identity and community development. 2009. URL address: <https://www.researchgate.net/publication/255616367>; Schröder Ph. Urban spaces and lifestyles in Central Asia and beyond: an introduction, *Central Asian Survey*, vol. 35, no. 2, 2016. P.145-156, <http://dx.doi.org/10.1080/02634937.2016.1155862>;

Relationship of dissertation research with plans of research work on which the dissertation is performed. Implemented in the framework of the fundamental project F1-FA-0-11986 History of cities of Uzbekistan: traditions, urbanization and transformation processes (from ancient times to the present), implemented at the Institute of History of the Academy of Sciences of Uzbekistan.

The aim of the research. The study of the history of Angren, Almalyk, Bekabad and Chirchik in Tashkent region reveals the essence of the socio-economic processes that took place in the industrial cities of Uzbekistan in the mid-twentieth and early twenty-first centuries.

Research objectives:

Disclosure of the process, factors of formation of industrial cities on the basis of enterprises established for the development of natural resources in the mountainous areas of Tashkent region, the consequences of their connection to the "economic chain" under the control of central authorities;

Demonstrate the consequences of the centralization of personnel policy in industrial enterprises and the transfer of urban planning and infrastructure to large industrial enterprises;

Complications of the problems inherited from the Soviet era in industrial cities in the first decades of independence, economic stagnation, unemployment and deurbanization, measures to address them, the scope of economic reforms, the creation of special economic zones and their practical results.

In the process of reforms in industrial cities in recent years, measures to address social, economic and environmental problems, urban development, economy, industrial production and changes in the socio-economic situation of the population.

The object of research is the history of the industrial cities of Chirchik, Angren, Bekabad, Almalyk in Tashkent region in the middle of the XX century - the beginning of the XXI century.

The subject of the research is the development of natural resources, industrial production, urban construction and construction, personnel policy, population composition and urbanization processes, ecology.

Research methods. Comparative, quantitative, dynamic and hermeneutic analysis, methods of oral history were used in the study.

The scientific novelty of the research is:

It was identified, that in the middle of the XX century in the formation and development of industrial cities of Tashkent region the main role was played by the management of natural resources of the region, mainly specializing in the production of products and raw materials to other regions of the dictatorial Soviet state;

It was substantiated, that economic dependence on the center, in particular, the fact that production plans and incomes were fully centralized, the construction and maintenance of social infrastructure in the city was entrusted to large industrial associations, and the lack of attention to the training of highly qualified local staff was brought from the central republics. proved to have resulted;

It was proven, that in the late 1980s and early 1990s, the stagnation of production led to the cessation of social infrastructure in urban areas, leading to the exodus of immigrants and the majority of the local population, and a shortage of staff, which later led to the transition to market relations. that it had given its complications, that it had caused the economic crisis to last a long time;

It was noted, that at the new stage of reforms, the adoption of state programs for socio-economic development of cities, modernization of industrial production, the creation of small industrial zones, the expansion of production as a result of foreign investment, population growth, partial solution of unemployment, socio-cultural infrastructure , is becoming a convenient place for city dwellers.

The practical results of the study are as follows:

Development of industrial cities on the basis of analysis of about 500 historical documents, data of official statistics, about 200 periodicals, analysis of annual reports of the city administration in the National Archives of Uzbekistan, the State Archives of Tashkent region, more than 20 archives in Angren, Chirchik, Almalyk and Bekabad stages, factors affecting them, social, economic problems and their impact on the lives of urban residents, urbanization processes were analyzed in a periodic sequence.

The study also included historical literature on the study of industrial cities in Tashkent region, as well as the results of scientific research in the field of geography, economics, architecture.

The reliability of the research results is based on the extensive comparative use of official statistics and periodicals in the archives of the National Archives of Uzbekistan, Tashkent region and cities, the introduction of dissertation results in practical research and practice and approval by the authorities.

Scientific and practical significance of research results. The scientific significance of the research results is determined by the comparative analysis of the features of socio-economic development of industrial cities in Uzbekistan on the example of Tashkent region and the example of the Soviet and independence periods, as well as relevant conclusions.

The practical significance of the research results is determined by the fact that the scientific data, materials and conclusions presented in it can be used to teach the history of cities in Uzbekistan, including the development of special courses, textbooks and manuals on urban history and lectures.

Implementation of research results. On the basis of scientific results on the history of industrial cities of Tashkent region in the middle of the XX - beginning of the XXI century:

During the years of independence, the modernization of industrial production in the cities of Tashkent region, the creation of small industrial zones, attracting foreign investment, expansion of production, population growth, partial solution of employment, attention to social infrastructure problems, Information on issues related to the transformation was used in the framework of the fundamental project F1-FA-0-

11986 "History of cities in Uzbekistan: traditions, urbanization and transformation processes (from ancient times to the present)." (Reference No. 3 / 1255-1977 of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan dated September 23, 2020) The information provided served to reveal the reforms in the field of urban planning carried out during the years of independence.

The economically dependent cities of Tashkent region have a negative impact on the social life of the population, in particular, the social infrastructure costs are borne by large enterprises, the qualified specialists of the enterprises are mainly foreigners, and no attention is paid to training local staff. The data were used in the preparation of the issue "History of industrial cities of Tashkent region" of the program "Presentation" of the TV channel "History of Uzbekistan". (Reference No. 02-40-2394 of November 19, 2019 of the State Unitary Enterprise of the National Television and Radio Company of Uzbekistan "Uzbekistan"). The application of the results served to shed light on the issues of urban planning policy in the Soviet era.

In the middle of the XX century in the formation and development of industrial cities of Tashkent region the main role was played by the management of natural resources of the region, mainly specializing in the production of goods and raw materials in other regions of the dictatorial Soviet state. Great contribution to the great victory. " (Reference of the National Television and Radio Company of Uzbekistan No. 04-15 / 2281 dated August 18, 2020). These data serve to reveal the activities of mining companies in the Tashkent region, large industrial enterprises relocated to Uzbekistan and the resettlement policy in serving the frontline needs of Uzbekistan during World War II.

Approbation of research results. Main results of the research have been discussed at 2 international and more than 10 republican scientific conferences.

Publication of research results.

A total of more than 20 scientific papers on the topic of the dissertation have been published. The main scientific results of doctoral dissertations of the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan were published in 11 publications, including 6 in national and 5 in foreign journals (1 of them is a journal with a high impact factor).

The structure and volume of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, three chapters, a conclusion and references. The research part of the dissertation is 142 pages.

MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The introductory part describes the relevance and necessity of the chosen topic, describes its level of study, defines the goals and objectives, object and subject of research, the relevance of research to the priorities of science and technology, describes the scientific novelty and practical results. theoretical and practical significance, information on the implementation of research results in practice, approbation and the structure of the dissertation.

The first paragraph of the first chapter of the dissertation, entitled "**Factors of formation and development of industrial cities in Tashkent region**" is called "*Factors of organization of industrial cities*". It includes the results of scientific research conducted by geologists in the mountains and foothills of Tashkent region in the 20-30s of the XX century, the country's natural resources and processes related to their involvement in the country's economy, the establishment of the city of Chirchik in 1835, the launch of industrial enterprises relocated to the region from the front during World War II, the transportation of their products to the front via Tashkent, the granting of post-war city status to workers near industrial enterprises Angren, Almalyk, Bekabad cities.

These cities specialized in manufacturing. In particular, near the hydroelectric power stations built on the banks of the river of the same name in the city of Chirchik, the enterprise "*Electrochemical Industry*" was launched, which was initially aimed at the production of chemical fertilizers for agriculture¹³. During the Second World War, the city of Chirchik became a major industrial center with the relocation of enterprises focused on the production of agricultural machinery, chemical machinery, equipment for electricity¹⁴. A cement plant has been operating in the Bekabad region since 1926. In addition, in order to provide uninterrupted power supply to enterprises relocated from the foothills of the front, in 1943, with the commissioning of the first phase of the Farhod hydroelectric power station in Bekabad, a large mining enterprise - Uzbekistan Metallurgical Combine was established. Thus, after the end of the war, in 1945, Bekabad gained the status of a city. Angren, which specializes in supplying coal needed for front needs, also received city status in the postwar years¹⁵. In addition, the city has built enterprises focused on the production of construction materials such as cement, baked bricks, other sectors of the mining industry, in particular, precious metals¹⁶. With the development of the necessary resources for

¹³ Якубов С.Г. Первенцу химии Узбекистана ПО «Электрохимпром» им. Л.А. Костандова – 60 лет. – Ташкент: Шарк, 2000. – С. 24.

¹⁴ История новых социалистических городов Узбекистана (Ташкентская область). – Ташкент: Фан, 1976. – С.48-49.

¹⁵ Ёрматов И. Саодат водийси. Тошкент: “Наврўз”, 2012. 119-бет.

¹⁶ The Governmental Archive of Tashkent Region (Henceforth: GATR). fond no 4, inventory no.1, dossier no.4, fols.70.

heavy industry, such as precious metals, copper, lead, identified in the Almalyk region, in 1951 it was granted city status¹⁷.

The second paragraph of this chapter, entitled "*Industrial Cities as Resource Centers*", states that industrial enterprises were under the control of the center during and after the war and became the raw material supply base of the republic. Under the control of the agencies, and their budget, revenue, and distribution of the precious and non-ferrous metals produced were also entirely at the disposal of the central agencies.

Given that the economic policy based on the five-year plans of the Soviet era was aimed at increasing the rate of production year by year, the enterprises were forced to increase production in the amount determined from above, that is, to chase the numbers. As a result, the volume of industrial production has grown steadily. However, due to the obsolescence of production technologies, quality changes have lagged behind, and large quantities of products have begun to remain in warehouses. This in turn led to stagnation in the industry.

The second chapter of the dissertation is entitled "**Peculiarities of industrial cities and urbanization processes**".

An analysis of the data in the first paragraph of this chapter, entitled "*Structure and Population of Industrial Cities*", shows that the Soviet government brought in skilled workers in industrial cities, mostly from the central republics, and provided them with housing. In particular, according to 1989 statistics, the province has an urban population 67.1 per cent, including 80 per cent in Chirchik, 55.3 per cent in Angren, 55.4 per cent in Bekabad and 72 per cent in Almalyk, were Russians.

Historical facts show that large enterprises are also responsible for the construction, repair and supply of electricity and heat in industrial cities. In particular, 87% of the housing stock is in the chemical industry in Chirchik¹⁸, 70% in Almalyk¹⁹, 76% in Angren²⁰ and 92%²¹ in Bekabad.

As noted in the second paragraph of this chapter, entitled "Specific features and problems of urban infrastructure formation", cities were originally located near enterprises near natural resources, as dormitories for workers, consisting only of kindergartens, schools, health centers for their children. Named the "Dormitory Cities", the lack of services, cultural and sports facilities, parks and alleys made them "beds" in their own right. Environmental problems have arisen in industrial cities due

¹⁷ The Governmental Archive of Almalyk City (Henceforth: GAALC). fond no 265, inventory no.2, dossier no.1, fols. 17.

¹⁸ The Governmental Archive of Chirchik City (Henceforth: GACHC). fond no 2, inventory no.2, dossier no.660, fols.69.

¹⁹ История новых социалистических городов Узбекистана (Ташкентская область). – Ташкент: Фан, 1976. – С.156.

²⁰ Убайдуллаев А. Костецкий В. Афсоналардаги шаҳар. – Ангрэн: Наврўз, 1996. – 101-бет.

²¹ The Governmental Archive of Bekobod City (Henceforth: GABC). fond no 80, inventory no.1, dossier no.246, fols.32.

to population growth, the expansion of enterprises, and the unsustainable use of deposits to increase production. In Angren, for example, strong landslides occurred in 1963, 1973, and 1991 due to the ownerless approach to coal mining. Enterprises specializing in the chemical industry in Chirchik have also had a significant impact on public health. Problems with drinking water in the city of Almalyk are still relevant today. The operation of the cement plant in the center of Bekabad also posed a serious threat to the city's ecological balance. Also, the coal mines launched in the city of Angren over time began to interfere with the settlement. All of these circumstances made it necessary to rebuild them.

Since 1965, the city's infrastructure has been expanded in new settlements built far from enterprises, and socio-cultural institutions and engineering infrastructure have been built. However, both their construction and maintenance are the responsibility of these industrial enterprises. In particular, the Almalyk Mining and Metallurgical Combine is the main contractor for the construction of engineering infrastructure in the city, and 70% of the technical support of social (cultural, educational, medical) facilities built in the city was attached to this enterprise²². In Angren, "Uzbekkomir" was responsible for 60 percent of the city's construction²³. The city's chemical industry was responsible for all the social infrastructure built in Chirchik²⁴. About 60 percent of social facilities in Bekabad were owned by cement and metallurgical enterprises²⁵.

This situation later led to serious problems during the recession, when the activities of industrial enterprises declined.

The first paragraph "*Processes and problems of transition to a market economy*" of the third chapter of the dissertation, entitled "**Socio-economic problems and reforms in industrial cities during independence**" analyzes the complex socio-economic situation "inherited" from the Soviet government. In particular, in the first years of independence, the stagnation of industrial production, the economic crisis, the emergence of personnel problems were revealed. According to the archives, the products of enterprises are stored in warehouses, which can be explained by the lack of independent external relations, low quality indicators, the level of production does not meet modern requirements.

According to official reports from the early 1990s, a total of 325 enterprises (174 small enterprises and 151 companies) operated in the industrial cities of Tashkent region. Of these, in practice, about 200 enterprises and companies engaged in informal intermediation in market trade, the rest existed only on paper and did not operate in practice, due to the fact that their products were stored in warehouses,

²² GAAIC. fond no 265, inventory no.2, dossier no.1, fols. 35.

²³ National Archive of Uzbekistan (henceforth: NAUz). fund no. 2117, inventory no. 1, dossier no. 394, fols.1.

²⁴ NAUz. fund no. 1644, inventory no. 1, dossier no. 394, fols.88.

²⁵ GATR. fond no 4, inventory no.1, dossier no.1709, fols.427.

production was completely stopped²⁶. This means that 61.5% of the city's economic infrastructure was in the retail sector.

Unemployment soared due to the shutdown of industrial enterprises in the city, forcing the population to move to the surrounding villages in search of work. During the survey, interviews with local residents revealed that many had left the city, but as they had not been removed from the list of places of residence, the situation was not recorded in official sources.

In the process of economic reforms in the transition to a market economy, the country has allowed the establishment of subsidiary farms in industrial cities, created a legal framework for the development of private property, resumption of production in idle enterprises, joint ventures, investment, direct production of the banking system. activities such as linking with

As a result of such measures, production at large enterprises has been restored, foreign economic relations and exports have been established, and joint ventures in the light industry have been established. Aldachen Textile Enterprise in Almalyk (1993), Uzbek-Turkish Joint Venture Bursel Tashkent Textile in Chirchik (2004), Daeshin Textile Co LTD in South Korea (2005), Lukbo Textile (2006).) Betlis Textile (2010), Eurotex Tashkent (2011), Sangren Tex and Accort Textil in Angren (2011), Uzbek-Turkish joint venture Tutku-Karpet in Bekabad (2007)), such as light industry enterprises. These enterprises have played an important role in the development of the textile industry in the cities, creating new jobs.

But the economic and social problems awaiting solution in the industrial cities were still evident. In these regions, where the great natural resources of the republic are located, not all opportunities have been fully used, social problems have not been solved, which required great changes. This was particularly evident in the still-empty apartment buildings in the cities, the social and engineering infrastructure of the last century, the lag in logistics and services, housing, educational and medical facilities, and the lack of jobs. Moreover, the turmoil in the banking and financial system, the weakness of the investment climate have delayed the solution of these problems, and the modernization of production and private property have not been widespread.

In the second paragraph of this chapter, entitled "Changes and practical results of the new stage of economic reforms," analyzes the processes that began on September 3, 2016 in connection with the visit of Prime Minister Mirziyoyev to Tashkent region.

With the commissioning of a new power unit of the thermal power plant in the city of Angren, 840 mln. kW of electricity, 423 thousand gigacalories of heat energy²⁷. In 2016, with the launch of a machine to increase the amount of ore processing at the Kalmakir copper deposit, which is part of the Almalyk Mining and

²⁶ GATR. fond no 152, inventory no.1, dossier no.2, fols.12.

²⁷ Шаходова Г. Имкониёт ҳам, салоҳият ҳам етарли. // Ангрэн ҳақиқати. 34-сон, 19 август, 2016 йил. 2-бет.

Metallurgical Combine, the company's production capacity reached 4 million tons. In addition, the plant has been exporting agricultural products since 2016²⁸.

At the initiative of President Mirziyoyev, the development of a new deposit "Yoshlik I" has begun in Almalyk²⁹. This mine produces 74 mln. tons of copper, with a capacity of 1.7 billion. U.S. dollars were attracted. 1330 foreign specialists were involved in the organization of mining operations³⁰. As of September 2019, 26 mln. cubic meters of cleaning work has been completed³¹. The launch of this deposit allowed to meet the needs of the republic in copper, as well as to export it.

In 2017, on the basis of the government's decision, the establishment of small industrial zones for economic development through the involvement of vacant facilities in the industrial cities of Tashkent region. According to him, 17 small industrial zones with a total area of 140.1 hectares have been created in Tashkent region. In 2018, according to the government's decision³², the production of export-oriented products will be launched on 2 hectares in Angren, 38.7 hectares in Chirchik and 7.87 hectares in Bekabad instead of vacant buildings.

An important direction of the reforms of this period was the transfer of the state share in the development of industrial cities to the trust management of foreign investors, the establishment of small industrial zones. In particular, the foreign company SFI Management group in 2017 acquired the state share of the Uzbek Metallurgical Combine in Bekabad³³, and in 2018 the state share in the Almalyk Mining and Metallurgical Combine on the basis of trust management³⁴. As a result, these large enterprises have become more competitive in the world market, have the opportunity to modernize production and implement major investment projects.

These measures are clearly reflected in the performance of the plants for 2018-2019. At the CIS International Economic Forum "Digital Economy - Integration

²⁸ Олмалик тоғ-металлургия комбинатида маҳаллийлаштириш кўрсаткичи прогноздаги-дан 20,7% зиёдни ташкил қилди // 2017 й, 04 январь. URL манзил: <https://uztag.info/uz/news/olmali-to-metallurgiya-kombinatida-ma-alliylashtirish-k-rsatkichi-prognozdagidan-20-7-ziyedni-tashkil-ildi>

²⁹ Оруджов У.С., Исаков М.М. История и развитие открытых горных работ на одном из крупнейших рудников мира – рудоуправлении «Кальмакыр» // Горный вестник Узбекистана. – 2019. – № 4. – С. 10.

³⁰ Назимова Н. Ёшлик I – новая страница в истории АГМК. // Алмалыкский рабочий. – 2019 г, 17 мая. – № 21. – С.3.

³¹ <http://agmk.uz/index.php/ru/press-tsentr/novosti/5037-agmk-planiruet-dobyvat-na-novom-mesto-rozhdenii-joshlik-i-do-74-millionov-tonn-mednoj-rudy-v-god>

³² ЎзР ВМ 2018 йил 8-августдаги 634-сонли “Тошкент вилоятида кичик саноат зоналарини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғриси”ги қарори. URL манзил: <https://lex.uz/docs/3304224>

³³ ЎзР Президентининг 2017 йил, 15-сентябрдаги ПҚ-3277-сонли ““Ўзметкомбинат” АЖ бошқаруви тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. URL манзил: <https://lex.uz/docs/3352672>

³⁴ Аналитическая записка по итогам работы АО «Алмалыкский ГМК» за 2018 года // URL адрес: http://agmk.uz/images/DOCS/ANALITIKA/analitika_2018_ru.pdf

Platform" in 2018, the plant was recognized as a "Business Leader" among the CIS countries³⁵.

In order to train qualified personnel for urban enterprises, 2 higher education institutions were established in Chirchik in 2017, a branch of the Tashkent State Technical University and a branch of the Moscow Institute of Steel and Alloys were established in Almalyk. wide opportunities for teacher training have been created, social infrastructure has been expanded.

The third paragraph of this chapter, entitled "Social situation and changes in industrial cities" focuses on the problems and changes in the social status of urban population. Studies show that in the early years of independence, with the return of families of Soviet-era specialists to industrial cities, the Russian-speaking population increased from 53.3% to 9.4% in Angren, 55.4% to 12% in Bekabad, and Chirchik. in Almalyk from 80% to 38.5%, and in Almalyk from 72% to 30.6%³⁶.

Indigenous people also began to move to neighboring republics or rural areas due to rising unemployment and deteriorating living conditions as a result of the crisis of enterprises, which resulted in deurbanization processes.

As a large part of the population has left, housing has become homeless and prices have plummeted. In particular, between 1991 and 2000, the population in Chirchik decreased from 158,400 to 140,500, while in Angren, about 10 apartment buildings were vacated for almost a quarter of a century.

Establishment of new economic relations in the country, creation of new jobs with the resumption of industrial production, especially in recent years, the establishment of a service system, expansion of infrastructure, opening of higher education institutions, youth parks "Yoshlik" (Bekabad, Almalyk), recreation areas (Chirchik), the opening of cultural institutions, museums, the establishment of private medical institutions, the construction of new housing and the reconstruction of old ones began to attract people to the cities again.

2016 йилда мазкур шаҳарларда арзонлаштирилган замонавий уй-жой қурилиши бўйича ҳукумат қарори эълон қилинди. 2017 йилда Олмалик шаҳрида етти қаватли янги типдаги наъмунавий уйлар қурилди, Ангрен шаҳридаги бўш ётган жами 7 та тўққиз қаватли уй-жойлар реконструкция қилинди³⁷. 2017-2018 йилларда Бекобод шаҳрида 17 та етти қаватли уй-жойлар, Чирчиқ шаҳрида 30 дан ортиқ кўп қаватли уйлар фойдаланишга топширилди.

³⁵ АО «Алмалыкский ГМК» признано «Лидером бизнеса СНГ» по итогам 2018 года. // Алмалыкский рабочий. – 2019 г, 29 март. – № 14. – С.4.

³⁶ Tsyryapkina Yu. Evolution of Russian Language in the Urban Space of Tashkent Region (2014) // Uzbekistan: political order, societal changes, and cultural transformations. (editor: Marlene Laruelle) – Washington, D.C.: The George Washington University, Central Asia Program, 2017. – pp. 44-51.

³⁷ Ангренда замонавий уй-жойлар эгаларига топширилди. // URL манзил: <http://uza.uz/oz/society/angrenda-zamonaviy-uy-zhoilar-egalariga-topshirildi>

In 2016, the government announced a decision on the construction of affordable modern housing in these cities³⁸. In 2017, a new type of seven-storey model houses were built in Almalyk³⁹, and a total of 7 vacant nine-storey houses in Angren were reconstructed⁴⁰. In 2017-2018, 17 seven-storey houses were commissioned in Bekabad⁴¹ and more than 30 multi-storey houses in Chirchik.

In Almalyk, in 2019, at the initiative of the President, a micro-district "27 years of independence" was built. Almalyk Mining and Metallurgical Combine built 10 new seven-storey houses, Bekabad - 5 seven-storey houses.

The above-mentioned changes have stabilized the social situation in industrial cities and led to the recovery and increase in the population, which had previously declined sharply. It should be noted that in these cities, where the share of immigrants was significantly higher in the past, today the local population has increased dramatically. Over the past 30 years (as of January 2020) the population of the local population in Chirchik - from 20% to 75.7%, in Angren - from 44.7% to 95.5%, in Bekabad - from 44.6% to 97.3%. , In Almalyk it increased from 20% to 80%⁴².

Currently, the construction and economic reforms in the industrial cities of Tashkent region are in full swing, engineering infrastructure, roads are being upgraded, and many tasks for the development of secondary education and medical institutions remain to be solved.

³⁸ ЎзР Президентининг 2016 йил, 22-ноябрдаги ПҚ-2660-сонли “2017 — 2020 йилларда шаҳарларда арзон кўп квартирали уйларни қуриш ва реконструкция қилиш дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. URL манзил: <https://lex.uz/docs/3079770>

³⁹ Президентимиз Олмалиқ шаҳрида қурилаётган уй-жойлар билан танишди. URL манзил: <http://uza.uz/oz/politics/prezidentimiz-olmali-sha-rida-urilayetgan-uy-zhoylar-bilan-t>

⁴⁰ Ангренда замонавий уй-жойлар эгаларига топширилди. // URL манзил: <http://uza.uz/oz/society/angrenda-zamonaviy-uy-zhoylar-egalariga-topshirildi>

⁴¹ Аҳолининг турмуш даражаси яхшиланади металлурглар тез орада уй тўйларини нишонлашади. 5 ноябрь, 2018 йил// URL манзил: <http://www.uzbeksteel.uz/about/news/2496>

⁴² Prepared on the basis of the bulletin of the State Statistics Committee and city passports.

CONCLUSION

As a result of this study on the history of industrial cities in Tashkent region, the following scientific conclusions were reached

1. In order to make efficient use of the country's natural resources, the Soviet government in the 20-30s of the 20th century formed industrial production on the basis of the processing of natural resources identified in the foothills of the Tashkent region. During the Second World War, in connection with the relocation of industrial enterprises from the front lines to Uzbekistan, particular, to the mountainous areas of Tashkent region, the construction of railways, the engineering infrastructure (electricity, water supply), the cities of Chirchik (1935), Bekabad, Angren and Almalyk were founded

From the earliest years, industrial cities were under the control and supervision of the center, and even specialists were attracted from the central republics. Production plans were also set at the center, and industrial products, especially raw materials, were also distributed through the center. Revenues of enterprises were directed to the central treasury, and the needs of the city and its population, in particular, infrastructure, housing construction, urban supply were at the disposal of the center.

2. During the first quarter of a century, the volume and quantity of products produced in these regions increased year by year due to the convenient and proximity of raw materials in industrial cities. However, administrative command, dependence on the center, a residual approach to the republic, emphasis on quantity rather than quality, obsolescence of production technology, inter-sectoral disruptions, increasing production plans year by year, especially in a planned and centralized Soviet economy and the accumulation of products in warehouses without taking into account their needs has led to serious problems and economic stagnation since the 1980s.

The fact that the Soviet industrial cities were connected to a "resource-city" - that is urban infrastructure was connected with industrial sphere, the lack of diversification, the above-mentioned problems eventually led to the crisis of these cities.

3. In Soviet times, the infrastructure of industrial cities, housing construction, the city budget, economic support, and even the provision of the urban population with the necessary household goods also depended directly on the volume of production. Therefore, no problems were observed in the city budget and supply during the period of growing production. However, the obsolescence of the devices, which were put into operation in the 50s and 60s of the XX century, the unsustainable extraction of natural resources, had a negative impact on the environment and led to natural disasters (landslides). The ecology of the settlements adjacent to the production, i.e. water and air, was damaged. With the stagnation of production, there was unemployment, shortages, and crises in industrial cities. On the eve of independence, the industrial cities of Uzbekistan had such a legacy.

4. Such processes were typical of almost all industrial cities in the country during the Soviet era. In particular, in the city of Magnitogorsk in the Russian Federation, which was established on a similar basis, since the 80s of the twentieth century, industrial enterprises have stagnated. After the end of Soviet rule, it was surrounded by economic and social problems.

World experience shows that in such cities as Tumbler Ridge and Elliot Lake in Canada, diversify enterprises and develop other industries, adapt production to market demand and supply, ensure the independent development of engineering and social infrastructure in cities, provide benefits to the needy. The measures have paid off.

5. The gradual transition to a market economy in Uzbekistan in the 1990s allowed privatization, diversification of industrial enterprises, subsidies from banks, permits for entrepreneurship and small business, partial recovery of industrial production in crisis-hit industrial cities through the formation of a private network of social facilities in cities.

In addition, foreign experience was studied in order to bring industrial enterprises to the world market and increase their competitiveness. In particular, the policy of a special economic zone was implemented in Angren, with a focus on the creation of joint ventures to revive enterprises on the basis of modern technologies, the creation of a favorable investment climate for them. In this process, the provision of benefits to enterprises in the import of taxes, equipment and technology, as well as the development of the logistics system – the electrification of railways, the establishment of logistics centers have paid off.

6. However, during this period, the products of industrial enterprises were directed only to the domestic needs of the republic, their exports were not regulated, and engineering and social infrastructure in the cities were neglected. As a result, the unemployment problem intensified and labor migration and deurbanization processes continued.

7. At the new stage of reforms, mining companies in Bekabad, Chirchik and Almalyk will be merged, the state share in them will be transferred to a foreign company, a special economic zone will be established in Angren, a free economic zone will be transformed, and attention will be paid to industry development. creation of small industrial zones, wide access to private entrepreneurship, emergence of new branches of services have led to practical and effective results.

8. In recent years, along with economic reforms, measures are being taken to develop social infrastructure in the cities under study. In particular, the education system will focus on training local personnel for the mining industry, updating the material and technical base of private medical institutions by allowing them to operate, creating recreational areas for the population, construction of new housing estates, reconstruction of engineering infrastructure in cities.

Suggestions and recommendations

Based on the materials and conclusions of the dissertation, the following suggestions and recommendations were developed:

1. Taking into account the proximity of industrial cities of Tashkent region to mountainous areas, increase their economic potential through the development of tourism in the city through the establishment of recreational areas there;
2. Determining the effectiveness of reforms in industrial cities in recent years through economic analysis;
3. Reflection of Soviet and independence urban planning policy in textbooks on the history of cities introduced in higher education.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc 02/30.12.2019. Tar.56.01. ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕННЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ИНСТИТУТЕ ИСТОРИИ
АКАДЕМИИ НАУК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

ИНСТИТУТ ИСТОРИИ

ЖАМШИД АЛЛАЕРОВИЧ ПЕРЕМКУЛОВ

**ИСТОРИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ГОРОДОВ ТАШКЕНТСКОЙ ОБЛАСТИ
В СЕРЕДИНЕ XX – НАЧАЛЕ XXI ВЕКАХ**

07.00.01. – История Узбекистана

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии (PhD) по историческим наукам

Ташкент – 2021

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована в Высшей Аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан за В2021.1.PhD/Tar140.

Диссертация выполнена в институте Истории Академии наук Республики Узбекистан.

Автореферат диссертации на трех языках (узбекский, английский и русский (резюме)) размещен на веб-сайте Научного совета (www.fati.uz и Информационно-образовательном портале «ZiyoNET» (www.ziyo.net))

Научный руководитель:

Доно Хамидовна Зияева
Доктор исторических наук, профессор

Официальные оппоненты:

Рахбар Хамидовна Муртазаева
Доктор исторических наук, профессор
Шавкат Мухаммадалиевич Рахматуллаев
Кандидат исторических наук

Ведущая организация:

Ташкентский финансовый институт

Защита диссертации состоится «__» _____ 2020 г. в _____ часов на заседании Научного совета DSc. 02/30. 12.2019. Tar.56.01. по присуждению ученых степеней доктор исторических наук DSc. и доктор философии (PhD) при Институте Истории АН Республики Узбекистан. (Адрес: 100060 город Ташкент, улица Шахрисабзкая, 5, Институт Истории АН РУз. 8-этаж. Зал заседаний. Тел: +998 (71) 233-54-70; факс: +998 (71) 233-39-91; e-mail: info@tarixinstitut.uz).

С диссертацией можно ознакомиться в Фундаментальной библиотеке Академии наук Республики Узбекистан (зарегистрирована № _____). (Адрес: 100170, город Ташкент, улица Зиёлилар, 13. Тел.: +998 (71) 262-74-58; факс: +998 (71) 262-34-41).

Автореферат диссертации разослан «__» _____ 2020 г.

(Протокол реестра рассылки № ____ от «__» _____ 2020 г.)

Азамат Зиё

Председатель Научного совета по присуждению ученых степеней, д.и.н., профессор

М.Х. Пайзиева

Ученый секретарь Научного совета по присуждению ученых степеней, к.и.н.

Н.А. Аллаева

Председатель Научного семи-нара при Научном совете по присуждению ученых степеней, д.и.н.

ВВЕДЕНИЕ (аннотация диссертации доктора философии (PhD))

Целью исследования является изучение истории промышленных городов в Ташкентской области а также, раскрыть сущность социально-экономических процессов, происходивших в промышленных городах Узбекистана в середине XX - начале XXI веков.

Объектом исследования – является история промышленных городов Чирчик, Ангрен, Бекабад, Алмалык, расположенных Ташкентской области.

Предметом исследования являются проблемы освоения природных ресурсов области, промышленное производство, градостроительство и строительство, кадровая политика, структура населения и процессы урбанизации, экология.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

1. Выявлено что, становление и развитие промышленных городов Ташкентской области было направлено прежде всего, на освоение природных ресурсов региона, что привело к созданию в этих городах в основном, добывающей и перерабатывающей сферы промышленности, специализированной на производстве продукции и сырья, в результате чего промышленные города региона стали ресурсными городами;

2. Освящены процессы централизации советской властью управления промышленными городами Ташкентской области, в частности, полное распоряжение природными ресурсами региона, а также, производственными планами и доходами промышленных предприятий, полное распоряжение крупных промышленных объединений социальной инфраструктуры этих городов, привлечение высококвалифицированных специалистов из центра и недостаточное внимание к подготовке местных квалифицированных кадров, что в итоге привело к большим проблемам в этих сферах.

3. Выявлено, что в конце 1980-х - начале 1990-х годов, в условиях стагнации производства, деятельность социальной инфраструктуры, привязанной к промышленным предприятиям была полностью приостановлена, что привело к де-урбанизации населения, а недостаточность рабочей силы привело к усилению экономического кризиса;

4. Освещены результаты осуществления государственных программ, принятых на новом этапе реформ и направленных на социально-экономическое развитие городов, в частности, процессы модернизации промышленного производства, создание малых промышленных зон, расширение производства за счет иностранных инвестиций, активация процессов урбанизации, что в итоге привело не только к экономическому росту, но и частичному решению проблемы безработицы, восстановлению социальной инфраструктуры и полноценных условий жизни и труда.

Внедрение результатов исследования. На основе научных результатов по изучению истории промышленных городов Ташкентской области середины XX - начала XXI века:

Материалы отражающие модернизацию промышленного производства, создание малых промышленных зон, привлечение иностранных инвестиций, расширение производства, частичное решение вопросов занятости, обновление социальной инфраструктуры, использованы в рамках фундаментального проекта Ф1-ФА-0-11986 «История городов Узбекистана: традиции, процессы урбанизации и трансформации (с древнейших времен до наших дней)». (Справка АН РУз № 3 / 1255-1977 от 23 сентября 2020 г.) Предоставленная информация послужила раскрытию сущности и результатов реформ, проведенных за годы независимости.

Сведения, отражающие экономическую зависимость промышленных городов Ташкентской области в советский период, а также, о полной зависимости социальной инфраструктуры от крупных предприятий, проблемы кадровой политики использованы при подготовке телевизионного выпуска «История промышленных городов Ташкентской области» программы «Такдимот» телеканала «Узбекистон тарихи». (Справка Государственного унитарного предприятия Национальной телерадиокомпании «Узбекистан» от 19 ноября 2019 г. № 02-40-2394). Применение данных результатов позволили пролить свет на вопросы политики советской власти по созданию промышленных городов.

Данные о становлении и деятельности промышленных городов Ташкентской области в середине XX века, в период Второй мировой войны, свидетельствующие об использовании природных ресурсов региона на потребности фронта, на борьбу против фашизма, использованы в передаче «Большой вклад в великую победу» телеканала «O'zbekiston 24». (Справка Национальной телерадиокомпании Узбекистана № 04-15 / 2281 от 18 августа 2020 г.). Применение данных результатов позволили раскрыть деятельность горнодобывающих предприятий Ташкентской области, крупных промышленных предприятий, эвакуированных в Узбекистан и трудовую деятельность населения Узбекистана во время Второй мировой войны.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, трех глав, заключения и списка литературы. Исследовательская часть диссертации составляет 142 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
THE LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I част; part I)

1. Совет даврида саноат шаҳарлари ташкил қилиш сиёсати ва унинг оқибатлари (тошкент вилояти мисолида). // Ўтмишга назар. 4-махсус сон. Тошкент, 2020. 173-182-бетлар. (07.00.00 – 41.)
2. Иккинчи жаҳон уруши йилларида Ўзбекистон табиий ресурсларининг фронт эҳтиёжларига йўналтирилиши (Тошкент вилояти мисолида) // Ўтмишга назар. 2-махсус сон. Тошкент, 2020. 294-299-бетлар. (07.00.00 – 41.)
3. Мустақиллик йилларида Чирчиқ шаҳрининг иқтисодий тараққиёти. // ЎзМУ хабарлари. №1/3. 2016. 78-84-бетлар. (07.00.00 – 22.)
4. Ўзбекистонда махсус индустриал зона сиёсати ва амалиёти (Ангрен мисолида) // Ўзбекистон тарихи. №3-4. 2016. 65-73-бетлар. (07.00.00 – 6.)
5. Мустақиллик йилларида Бекобод шаҳрида иқтисодий жараёнлар ва инфратузилмаларни ривожлантириш масаласи // ЎзМУ хабарлари. №5. 2015. 58-63 бетлар. (07.00.00 – 22.)
6. Ўрта Осиё шаҳарларининг Эрон ва Шарқий Туркистон билан савдо алоқалари. // “Халқаро муносабатлар” журнали. №3. 2015. 5-12 бетлар. (07.00.00 – 11.)
7. XIX аср охири – XX аср бошларида Тошкент шаҳри аҳолиси таркибидаги ўзгаришлар. // Тошкент ислом университети илмий-таҳлилий ахбороти. 4-сон. 2014. 47-54-бетлар. (07.00.00 – 21.)
8. Historical demographic review of industrial cities of Tashkent region // International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol. 24, Issue 09, 2020. P. 2364-2376. (Scopus (3))
9. New paths in developing infrastructure in the industrial city of Angren. // [The First International Conference “Science and Innovations in the Globalized World” December 20, 2015.] // “Science and Innovations in the Globalized World”. San Diego, USA. 2016. 148-153 pages.
10. The improvement issues of ecological condition in industrial cities of Tashkent region. // Proceedings of Multidisciplinary International Scientific-Practical Conference on "Current Issues of Science, Education and Industry in Modern Research". Multidisciplinary Peer Reviewed Journal JournalNX [Journal Impact Factor 7.223]. Samarkand, 2020. P. 418-425.

II бўлим (II часть; part II)

1. Тошкент вилояти саноат шаҳарларининг иқтисодий аҳволи (XX асрнинг 80-90-йиллари мисолида) // Ўзбекистоннинг мустақилликка эришиш тарихи: 1980-1990-йиллардаги ижтимоий-сиёсий ва маданий омиллар. Илмий тўплам (Масъул муҳаррирлар: М. Раҳимов, О. Абдимўминов) – Тошкент: “TURON-IQBOL”, 2019. 141-147-бетлар.
2. Замонавий саноат шаҳарларини тиклаш ва ривожлантиришнинг иқтисодий омиллари (Тошкент вилояти мисолида) // Илм фан тараққиёти ёш олимлар

- нигоҳида. Республика ёш олимлари илмий амалий конференция материаллари. 2017. 331-334-бетлар.
3. Тошкент вилояти саноат шаҳарлари. // Ўзбекистонда замонавий шаҳар маданияти тараққиёти. [Масъул муҳаррир: т.ф.д, профессор Д.Ҳ.Зияева] Тошкент, 2017. 92-152-бетлар. (Коллектив монография).
 4. Саноат шаҳарлари // Ўзбекистон шаҳарларининг энг янги тарихи: ислоҳотлар ва модернизация жараёнлари. Тошкент, 2016. 41-61-бетлар.
 5. Эркин ва махсус иқтисодий зоналар // Ўзбекистон шаҳарларининг энг янги тарихи: ислоҳотлар ва модернизация жараёнлари. Тошкент, 2016. 62-86-бетлар.
 6. Тошкент вилояти рекреация марказларида инфраструктура тараққиёти // Моддий-маънавий мерос ва умумбашарий қадриятлар. Республика илмий-амалий анжумани материаллари. 8-китоб. Тошкент, 2016. 282-286-бетлар.
 7. Тошкент вилояти шаҳарлари топонимикасига доир // Ўзбекистон тарихининг долзарб муаммолари. Республика илмий анжумани материаллари. Самарқанд, 2016. 71-бет.
 8. The issue of improving economic infrastructures and processes of Angren during the days of independence. // «Экономика и право» №11, Россия, 2015. 25-31-pages.
 9. Тошкент вилояти шаҳарлари тарихига оид тадқиқот ишлари // Тарихий манбашунослик, тарихнавислик ва тарих тадқиқоти методлари ва методологиясининг долзарб масалалари. Республика 7-илмий-назарий конференция метариаллари. Тошкент, 2015. 298-303-бетлар.
 10. Тошкент вилоятидаги маданий мерос объектлари // Моддий-маънавий мерос ва умумбашарий қадриятлар. Республика илмий-амалий ан-жумани материаллари. Тошкент, 2015. 224-228-бетлар.
 11. Circus shows in Tashkent at the end of XIX and the beginning of XX centuries. // European Applied Sciences, №10 October, 2014. pp. 26-27.
 12. Замонавий Тошкентнинг тарихий обидалари // “Моддий-маънавий мерос ва умумбашарий қадриятлар” Республика илмий-амалий анжуман материаллари. 6-китоб. Тошкент: “Premier Print”, 2014. 190-193-бетлар.
 13. Замонавий Тошкент тарихи даврий матбуот талқинида // “Ёш шарқшуносларнинг акад. Убайдулла Каримов номидаги XI илмий-амалий конференцияси тезислари”. Тошкент: “Munis design group”, 2014. 127-129-бетлар.
 14. Тарихий манбаларда XIX аср иккинчи ярмида Тошкент шаҳри аҳолиси ҳақидаги маълумотлар // “Марказий Осиё халқлари тарихи манбашунослиги ва тарихнавислиги масалалари” Республика 5-илмий конференциясининг материаллари. Тошкент: “Ёшлар матбуоти”, 2013. 293-296-бетлар.
 15. XIX аср ва XX аср бошларида Тошкент шаҳрида цирк тамошалари // “Ўзбекистоннинг бетақроп маданий мероси: муаммолар, ечимлар ва истиқболлар” Республика илмий-амалий анжуман материаллари. 5-китоб. Тошкент: “Premier Print”, 2013. 47-51-бетлар.
 16. Эркаларнинг йиғинлари ҳақида (Тошкент шаҳри мисолида) // “Шарқшуносларнинг долзарб масалалари” Шарқ филологияси ва Тарих факультети иқтидорли талабалари илмий анжумани материаллари. Тошкент: “Quadrat-print”, 2009. 130-138-бетлар.

**Диссертация авторефератининг ўзбек тилидаги матни
“Ўтмишга назар” журнали таҳририятида таҳрирдан ўтказилди.**

Бичими 60×80 1/16, «Times New Roman» гарнитурасида ризография босма усулида босилди.
Шартли босма табағи 3,0.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Кичик босмахонасида чоп этилди.
100047, Тошкент, академик Я. Фуломов кўчаси, 70.